

4. Európai Lepkék Éjszakái

(„4th European Moth Nights”), 2007. X. 11.-15., tudományos kiértékelés (Lepidoptera: Macrolepidoptera)

RÉZBÁNYAI–RESER Ladislaus és KÁDÁR Mihály

Összefoglalás

A „Szalkay József Magyar Lepkészeti Egyesület” és a „Luzerni Rovartani Társaság” (Svájc) nevében legnagyobb részt a két szerző által szervezett nemzetközi rendezvény, a „4. Európai Lepkék Éjszakái” („4th European Moth Nights” = „4.EMN”), 2007.X.11.-15. között került megrendezésre. Ennek során - immár negyedszer - szakemberek öt nap leforgása alatt Európa valamelyik tetszőleges pontján egyidejűleg éjszakai nagylepkéket (Macroheterocera) gyűjthettek, vagy figyelhettek meg és az így nyert eredményeket a szervezői központnak jelenthették. Rendezvényünk céljai az alábbiak voltak: kapcsolatteremtés Európa éjjeli-lepke gyűjtői között, egy földrajzilag széleskörű pillanatfelvétel készítése az azonos időszakban repülő éjszakai nagylepkékről, továbbá a figyelem ráterelése a rovarcsoportra, magas részesedésükre a természet rendszerében, valamint jelenlegi igényeikre az irányban, hogy az ember által védelemben részesüljenek.

A rendezvényen 29 országból összesen 549 személy vett aktívan részt, tehát jóval többen, mint az eddigi EMN-ek során. A legmagasabb számokat a következő országoknál találjuk: Nagy-Britannia (87), Ausztria (46 – ez a magas szám azonban csak úgy jött létre, hogy egy magyarországi rendezvényen 24 osztrák diák és diáklány vett részt), Németország (44), Portugália (35), Belgium (34), Finnország (32), Magyarország (31), Svájc (28) és Franciaország (27). – A számos prominens lepkész közül, akik résztvettek a 4.EMN-en, szeretnénk ezuttal Patrice LERAUT (Franciaország) és fia, Guillaume nevét kiemelni és mindkettőt nagy örömmel üdvözölni.

A lelőhelyek száma 33 ország területéről összesen 621, tehát jóval magasabb, mint az eddigi EMN-ek során. A legmagasabb számokat a következő országoknál találjuk: Nagy-Britannia (105), Spanyolország (főleg Katalónia) (57), Németország (54), Svájc (51), Franciaország (43), Finnország (41), Belgium (37) és Ausztria (30). A megfigyelési helyek felölelik Európát Írországtól Ukrajnáig és Máltától Finnorszáig, illetve a –2.5 m tengerszint alatti magasságtól egészen 2300 méterig.

A fenti öt nap alatt ezzel a módszerrel a késői dátumok ellenére összesen 546 nagylepkéfajt sikerült kimutatni (beleértve néhány fontos alfajt is) (összehasonlításképpen: 1.EMN 2004. augusztus közepén: 850 faj; 2.EMN 2005. július elején: 975 faj; 3.EMN 2006. április végén: 553 faj). A 4.EMN eredménye felöleli Európa összes éjszakai nagylepkéinek kb. 20%-át. Az eddigi négy EMN összes fajszáma ezzel elérte az 1495-öt (Európa faunájának kb. 55%-a).

Ismét felhívjuk a figyelmet néhány taxonra, melyek képviselőit csupán a kinézetük alapján nem lenne szabad meghatározni, amelyeket „megfigyelések” vagy egy fénykép alapján nem lehet egyértelműen felismerni. Felsoroljuk a legtöbb helyről és a legtöbb országból jelentett fajokat, valamint azon fajokat is, amelyek legalább egyetlen egy helyen nagyon gyakorinak (100 példány felett) vagy meglehetősen gyakorinak (30-99 példány) bizonyultak (amennyiben a gyakorisági adatokat az adatközlő megadta).

Valamivel bővebben kerül megtárgyalásra a *Pseudocoremia suavis* (BUTLER, 1879) araszolólepke (Új-Zélandból behurcolva, Nagy-Britannia és Európa faunájára új). Ezzel kapcsolatban ez a publikáció egy olyan alfejezetet is magába foglal, amely egyedi eredeti munkaként is idézhető:

– JAMES, A. R.: Rejtély egy az angliai Cornwallban talált araszolólepke, a *Pseudocoremia suavis* (BUTLER, 1879) körül (Lepidoptera: Geometridae). – lásd: „RÉZBÁNYAI-RESER, L. & KÁDÁR, M.: 4. Európai Lepkék Éjszakái (4th European Moth Nights), 2007.X.11.-15., tudományos kiértékelés (Lepidoptera: Macrolepidoptera)”.

Rövidebb vagy hosszabb megjegyzések illetik a következő 38 fajt vagy alfajt:

- HEPIALIDAE: *Triodia sylvina* (LINNAEUS 1761) (Portugália faunájára új?),
- SPHINGIDAE: *Hyles sammuti* EITSCHBERGER, DANNER & SURHOLT, 1998,
- DREPANIDAE: *Watsonalla uncinula* (BORKHAUSEN, 1790) (Svájc faunájára új), *Cilix glaucata* (SCOPOLI, 1763) & *hispanica* DE-GREGORIO et al., 2002,
- GEOMETRIDAE: *Odontopera bidentata* (CLERCK, 1759), *Hylaea fasciaria* (LINNAEUS, 1758) & *fasciaria prasinaria* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775), *Nebula salicata* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) & *ablutaria* (BOISDUVAL, 1840) + *ssp.probaria* (HERRICH-SCHÄFFER, 1852), *Pennithera ulicata* (RAMBUR, 1834), *Thera variata* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) & *britannica* (TURNER, 1925), *Epirrita dilutata* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) & *christyi* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) & *autumnata* (BORKHAUSEN, 1794) az *altivagata* HARTIG, 1938 alfajjal együtt,
- NOCTUIDAE: *Amphipyra pyramidea* (LINNAEUS, 1758) & *berbera svenssoni* FLETCHER, 1968, *Hoplodrina octogenaria* (GOEZE, 1781), *Agrochola nitida* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) & *pistacinoidea* (D'AUBUISSON, 1867), *Trigonophora flammea* (ESPER, 1785) (új az Északi Alpok faunájára és egyáltalán a központi Alpok láncaitól északra), *Aporophila lutulenta* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER 1775) & *lueneburgensis* (FREYER,

1848), *Allophytes alfaroi* AGENJO, 1951, *Mythimna sicula* (TREITSCHKE, 1835) & *sicula scirpi* (DUPONCHEL, 1836), *Diarsia brunnea* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775), *Orthosia gothica* (LINNAEUS, 1758), *Orthosia cerasi* (FABRICIUS, 1775), *Noctua janthina* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) & *janthe* (BORKHAUSEN, 1792), *Xestia triangulum* (HUFNAGEL, 1766), *Xestia castanea neglecta* (HÜBNER, 1803), - ARCTIIDAE: *Eilema caniola* (HÜBNER, 1808) & *caniola torstenii* MENTZER, 1980.

A szerzők köszönetet mondanak mindenkinek, aki eddig valamilyen formában közreműködött, és utalnak a következő öt tervezett Európai Lepkék Éjszakáira (5.EMN: 2008.VII.24.-28. – 6.EMN: 2009.V.21.-25. – 7.EMN: 2010.IX.9.-13. – 8.EMN: 2011.VIII.21.-28. – 9.EMN: 2012.V.31.-VI.4.) (kérjük, hogy minden érdeklődő már most jegyezze be a naptárjába), melyek közül az 5.EMN ennek a jelentésnek az összeállítása idején már megrendezésre került.

A legfontosabb címek, melyeken tájékoztatás nyerhető, a cikk végén található. A résztvevők, a lelőhelyek és a kimutatott fajok listáit táblázatokba foglalva közöljük. Az eredmények teljes összesített táblázata („Tab.6”) és egy EMN-összefajlista („EMN-Checklist”) csak a megadott internet-címen érhető el.

BEVEZETÉS

Az első három Európai Lepkék Éjszakái (European Moth Nights = EMN) rendezvény után, melyek 2004.VIII.12.-16.-án, 2005.VI.30.-VII.4.-én ill. 2006.IV.27.-V.1.-én kerültek megrendezésre, már negyedszer szólítottuk fel 2007. nyarán az éjjeli lepke kutatókat, hogy vegyenek részt ezen az európai határokat túllépő programon. Ez a nemzetközi lepkészeti összmunka, amely a „Szalkay József Magyar Lepkészet Egyesület” és a „Luzerni Rovartani Társaság” (Svájc) nevében legnagyobb részben a két szerző, valamint több nemzeti „nagykövet” („Ambassador” – lásd lejjebb) által kerül megrendezésre, már 2004., 2005. és 2006.-ban is sikert aratott.

Ennek az évente egyszer meghirdetett rendezvénynek során minden résztvevő lepkész (kutató, gyűjtő, fényképész) – aki az éjjeli lepkéket, vagy azok egy részét ismeri – ugyanazon az 5 megadott napon Európa valamelyik szabadon kiválasztott helyén éjjeli-lepke megfigyeléseket végezhet és a kapott eredményeket egy központi adatbankhoz kell leadnia. Ennek folyamán, több fontos okból kifolyólag, melyeket a 2.EMN „tudományos mérlegében” már ismertettünk, csak a „nagylepkéket” („Macrolepidoptera”) vesszük figyelembe. – Az EMN céljai: az európai éjjeli lepke kutatók közötti kapcsolatfelvétel és közösségi munka elősegítése, egy villámszerű pillanatfelvétel készítése az Európa területén ugyanabban az időszakban repülő éjjeli lepkékről, a nyert adatok és ismeretek összegyűjtése egy adatbankban és azok nyilvánosságra hozatala, valamint a figyelem mindig megismételt ráirányítása arra, hogy az éjszakai lepkék is érdemesek a védelemre.

Az 1., a 2. és a 3.EMN során nyert adatok és az azokhoz készült megjegyzések („tudományos mérleg”) az Interneten, a következő címek alatt érhető el: <http://lepidoptera.fw.hu> vagy <http://euromothnights.uw.hu>.

Az 1.-3.EMN kiértékelésének német nyelvű eredeti változata a kisebb, összefoglaló táblázatokkal együtt (1.-5. táblázat) azonban a német „Atalanta” folyóiratban is publikálásra került (a 4.EMN, valamint esetleg a további rendezvények adatainak nyilvánosságra hozatalát is szintén ott tervezzük):

REZBANYAI-RESER, L. & KÁDÁR, M. (2005): 1. Europäische Nachtfalternächte („1st European Moth Nights“), 13.-15.VIII.2004, eine wissenschaftliche Bilanz (Lepidoptera, Macrolepidoptera). – Atalanta, 36 (1/2): 311-358.

REZBANYAI-RESER, L. & KÁDÁR, M. (2007): 2. Europäische Nachtfalternächte („2nd European Moth Nights“), 1.-3. 7. 2005, eine wissenschaftliche Bilanz (Lepidoptera, Macrolepidoptera). – Atalanta, 38 (1/2): 229-277 + 309.

REZBANYAI-RESER, L. & KÁDÁR, M. (2008): 3. Europäische Nachtfalternächte („3rd European Moth Nights“), 27.IV.-1.V.2006, eine wissenschaftliche Auswertung (Lepidoptera, Macrolepidoptera). – Atalanta, 39 (1-4): 173-224 + 424-428.

Nos, a 4.EMN a „2007.VII.28.-24.” időszakra került meghirdetésre, hogy ezzel egyszer az őszi fauna is figyelembe legyen véve és vizsgálatra kerüljön. Azonban ezeken a napokon az időjárás Európa egyes területein ismét túl hidegnek bizonyult, aminek következtében az éjszakai lepkék repülése nem mindenütt felelt meg a várakozásoknak. Sok területen azonban mégis többé kevésbé jól lehetett gyűjteni vagy megfigyelni, ami a végül is kialakult összes faj- és alfajszámon (546) jól látható. Több „bátor” kolléga mégis eredménytelenül próbált ez alatt az 5 nap alatt valahol a szabadban lámpát gyűjtani. Sokfelé csak nagyon kevés lepke repült a fényre, vagy egyáltalán egy se. Ennek ellenére, mint EMN-résztvevők azok munkáját is elismertük és adataikat megjelentetjük, akikről megtudtuk, hogy kétségbeesett kísérletük teljes kudarcot vallott. Ezzel megfelelően ezúttal is jutalmazni kívánjuk hűségüket és fáradozásukat.

A lelőhelyadatok leadási határideje először 2008.I.1. volt, ez aztán később II.28.-ig meghosszabbításra került. Végül is 2007. novemberétől 2008. február végéig számtalan kolléga különböző rövidebb, vagy hosszabb fajlistája futott be a szervezőkhöz. De egyrészt több további lista csak még később érkezett meg, másrészt a beérkezett listák számtalan kérdéses vagy hiányos adatot tartalmaztak, melyek esetében fáradságos módon utólagos tudakozódásra volt szükség. Ez jelentősen meglasztotta az eredmények kiértékelését és sok többletmunkát okozott, ami bizony nagyrészt elkerülhető lett volna.

MINDEN JÖVENDŐ RÉSZTVEVŐT EZÉRT ISMÉTELTEN NYOMATÉKOSAN ARRÁ KÉRÜNK, HOGY A MINDENKORI LEADÁSI HATÁRIDŐT TARTSA BE.

Az EMN évente mindössze egyszer kerül megrendezésre. Tehát igazán nem lenne olyan nehézkes, vagy akár lehetetlen, ezeket az eredményeket a leadási határidő figyelembevétele mellett prioritással kezelni, a csak odahaza meghatározható példányokat vagy fotókat időben meghatározni, továbbá az adatokat legkésőbb a leadási határidőig összeállítani és a központnak vagy az EMN-nagyköveteknek elküldeni.

Némelyik táblázat ismét e-mail útján, pontosan és hiánytalanul kitöltve futott be, sok más szintén e-mail útján, de a legkülönbözőbb hiányosságokkal a megkívánt adatok terén, melyeket - amennyire ez lehetséges volt - utólag kellett megkérni és beírni. Több hiánytalanul, vagy hiányosan kitöltött táblázat azonban ezúttal is postán érkezett meg, melyeket a szervezőknek kellett beemelniük a végső táblázatba. Nagyon sok munka volt ez, ami részben elkerülhető lett volna, ha a résztvevők a fáradságot vették volna ahhoz, hogy az előírt, sokfelé terjesztett és az interneten is nyilvánosságra hozott EMN-alaptáblázatot használják és hiánytalanul kitöltik. Ennek ellenére a szervezők egyetlen beérkezett küldeményt se utasítottak vissza és minden kollégának, akik a legjobb képességeik szerint közreműködtek, személyesen is hálás köszönetet mondanak fáradozásaikért!

MINDEN JÖVENDŐ RÉSZTVEVŐT EZÉRT ISMÉTELTEN NYOMATÉKOSAN ARRÁ KÉRÜNK, HOGY LEHETŐLEG A MINDEKORI HIVATALOS EMN-ALAPTÁBLÁZATOT HASZNÁLJA ÉS E TÁBLÁZATBA VALAMENNYI „KÖTELEZŐ” ADATOT KÜLÖN FELHÍVÁS BEVÁRÁSA NÉLKÜL BEÍRJA.

A következő adatok különösen fontosak az eredmények rögzítése és kiértékelése szempontjából, ezért tehát „kötelezőek” (kérjük, hogy lehetőleg valamennyi külön oszlopba kerüljön!), azonban kollegiális megértésből hiányos jelentéseket is elfogadunk és figyelembe veszünk:

Nemzettség neve – fajnév (kérjük: csak Macrolepidoptera!) – X=genitalia alapján meghatározva – ország – országrész – a legközelebbi helység neve – a gyűjtés/megfigyelés pontos helyének megnevezése (ha lehetséges) – tengerszint feletti magasság méterben (legalább is hozzávetőlegesen, 10-100 méterre kerekítve) – gyűjtési/megfigyelési módszer (lámpa típusa, erőssége, csapda, csalétek, stb.) és időtartama – egyedszám (pontos számokkal vagy hozzávetőlegesen az EMN-alaptáblázatban előírt számú „x” jelekkel) – nap – hónap – évszám – a résztvevő neve (először a családnév, azután a teljesen kiírt keresztnév!) (ha több résztvevő közösen, akkor valamennyi egymás után) – a meghatározó neve (először a családnév, azután a teljesen kiírt keresztnév!) (ha több szakember közösen, akkor valamennyi egymás után).

A jól előkészített egyéni listákat végül egy közös táblázatban foglaltuk össze. Ez a táblázat az alul megadott két Internet-címen EXCEL- formában teljes terjedelmében megtekinthető és rendelkezésre áll minden lepkésznek bármilyen további kutatás céljára, vagy bármilyen területen való alkalmazásra. Egyedül a forrás megjelölése szükséges (lásd „EMN-Copyright“ az Interneten).

Feltétlenül rá kell mutatnunk ismétlen arra, hogy a befutott adatokért - úgy a lelőhelyadatokért, mint a fajok meghatározásáért - az egyes adatküldők személyesen felelősek. A szerzők és a nemzeti „nagykövetek” csak arra szorítottak, hogy egyes problematikus esetekben az adatküldőktől további felvilágosítást kértek. Az esetleg felmerülő kérdéseket tehát az egyes adatközlők címére kell feltenni, amiben a szerzők azonban szükség esetén szívesen közvetítenek.

KÖSZÖNETEK

A legnagyobb köszönet természetesen azokat a kollégákat illeti, akik a rendezvényen gyűjtéssel, fényképek készítésével vagy megfigyeléssel aktívan részt vettek és lelőhelyadatokkal szolgáltak (lásd az 1. táblázatot).

További rendkívüli köszönet az EMN-nagyköveteknek, akiket alant egy külön fejezetben sorolunk fel. Az ő részvételük a szervezésben és a jelentések első fokon való összegyűjtésében kiegészítette és nagyban megkönnyítette az EMN-központ munkáját.

A következő kollégák vettek részt a 4.EMN folyamán különböző szövegek fordításában: FLAMIGNI Claudio (IT), GROENENDIJK Dick (NL), JONKO Krzysztof (PL), MARABUTO Eduardo (PT), SCHREIBER Harald (DE), SIERRO Antoine (CH), SKULE Bjarne (DK), TOKOLA Pekka (FI), VAJGAND Dragan (RS = Szerb Köztársaság), VIZAUER T. Csaba (RO) és HERMAN Petr (CZ).

Tudomásunk ill. a jelentések szerint a következő 11, a 4.EMN-en különben aktívan nem fellépő szakember segített többé-kevésbé valamelyik résztvevőnek a határozásban, és ezzel bizonyos fókig ő is résztvevője lett a rendezvénynek (lásd 6. táblázat: hasáb „det.”): ARCHAUX Franck (FR), BARTSCH Daniel (DE), BLÖCHLINGER Hermann (CH), CHAINEY John (GB), HAUSMANN Axel (DE), JALAVA Harri (FI), KARHU Ali (FI), MAYR Toni (AT), MÖRTTER Rolf (DE), PISONI Rossana (IT) és STEINER Axel (DE).

A számos többi kolléga közül, akik valami aprósággal, tanáccsal, ötlettel, vagy az országukon belüli aktív koordinációval a szervezők segítségére voltak, elsősorban a következőket kell köszönettel megemlítenünk: CASALI Sandro (SM), GONSETH Yves (CH), KISER Karl (CH), LEPERTEL Nicole (FR), LESAR Tone (SI), PÁL Attila (HU), PLANT Colin J. (GR), SCHÄFFER Erwin (CH), SUZZI-VALLI Andrea (SM), WIROOKS Ludger (DE).

EMN-NAGYKÖVETEK

Az EMN-nagykövetek („EMN-Ambassadeure” = EMN-megbízottak) feladata, hogy egy országon, vagy országrészen belül az EMN-t önállóan szervezzék, tehát a szakemberek között és a nyilvánosság felé (szakfolyóiratok, újságok, rádió és TV) reklámozzák, résztvevőket keressenek, az adatlistákat első fokon begyűjtsék, ellenőrizzék, a problematikusnak vagy kérdésesnek tűnő adatokat az adatközlőkkel tisztázzák, és végül a táblázatokat (külön-külön, vagy összesítve) az EMN-központnak megküldjék. Azt is elvárjuk tőlük, hogy a leadott adatlistákat az esetleges különlegességekről szóló megjegyzésekkel kiegészítsék. Ezen felül, ahol szükséges és lehetséges, az EMN hivatalos szövegeit saját területük nyelvére lefordítsák. Legyenek összekötők a résztvevők és az EMN-központ között, és az EMN hivatalos közleményeit (levelek, meghívók, eredmények összefoglalásai, kiértékelések) terjesszék tovább a résztvevők irányában.

Bár jelenleg (2008. december) már 25 „nagykövet” áll az EMN rendelkezésére, még mindig azon vagyunk, hogy egyes országok vagy országrészek számára ilyen EMN-megbízottakat keressünk (kb. délnyugatról keleti irányban): Spanyolország + Andorra + Gibraltár (kivéve Katalóniát és Közép-Spanyolországot), Olaszország, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Montenegró, Albánia, Görögország, Ciprus, Törökország európai része, Lettország, Litvánia és Oroszország.

A már hivatalban lévő EMN-nagykövetek és e-mail-címeik egy külön táblázatban találhatóak:

http://www.euromothnights.uw.hu/emn_ambassadeure_2008_table.xls

Őket azonban itt is felsoroljuk, az egész EMN-szervezet nevében ezúton is megköszönve közreműködésüket:

BARBUT Jérôme (Franciaország), BESHKOV Stoyan (Bulgária), DANTART Jordi (Spanyolország: Katalónia), ELLIOT Ron (Nagy-Britannia: Wales), GROENENDIJK Dick (Hollandia), HERMAN Petr (Cseh Köztársaság - új), HIRNEISEN Norbert (Németország), JAMES R. Antony (Nagy-Britannia: Cornwall), JEŽ Matjaž (Szlovénia – új, GOMBOC Stanislav helyett), JONKO Krzysztof (Lengyelország), KÁDÁR Mihály (Magyarország), KING Gareth Edward (Közép-Spanyolország - új), KOSTJUK Igor (Ukrajna), KULAK Anatolij (Fehéroroszország - új), KURZ Michael (Austria), MARABUTO Eduardo (Portugália), MAYER Marc (Luxemburg), RÉZBÁNYAI-RESER Ladislaus (Svájc, Liechtenstein és San Marino Köztársaság), SAMMUT Paul (Málta), SKULE, Bjarne (Dánia), TOKOLA Pekka (Finnország, valamint egyelőre Svédország és Norvégia is), VAJGAND Dragan (Szerbia), VIIDALEPP Jaan (Észtország), VIZAUER T. Csaba (Románia) és VERAGHTERT Wim (Belgium – új, DE PRINS Willy helyett).

A megadott országokból mindenféle kérdéssel vagy problémával, ami az EMN-t illeti, az EMN-központ mellett minden időben a nagykövetekhez is lehet fordulni.

A 4.EMN RÉSZTVEVŐI

A rendezvényen összesen 549 személy vett részt (1a-c táblázat), gyakran teljesen egyedül, néha azonban kettesével, hármasával, vagy kevés esetben még több kolléga együtt is jelen volt ugyanazon a napon (amint azt fent már megemlítettük, olyanok is találhatóak a résztvevők között, akikről megtudtuk, hogy megpróbáltak lámpázni, de a rossz időjárás miatt nem sikerült semmiféle eredményt felmutatniuk). Ezzel a 4.EMN résztvevőinek a száma jóval magasabb, mint az eddigi három EMN esetében volt (154, 400 ill. 392).

A résztvevők hovatartozása szerint a következő 29 ország képviselteti magát (1. térkép, 1.c táblázat) (zárójelben az 1., 2. és a 3.EMN, 2004, 2005 és 2006, résztvevőinek a száma ugyanabból az országból):

AT = Ausztria 46 (3, 13, 13), BE = Belgium 34 (2, 3, 19), BG = Bulgária 2 (3, 1, 2), CH = Svájc 28 (9, 28, 19), CZ = Cseh Köztársaság 11 (0, 0, 4), DE = Németország 44 (23, 46, 30), DK = Dánia 23 (3, 0, 20), EE = Észtország 10 (5, 8, 4), ES = Spanyolország 23 (11, 5, 32), FI = Finnország 32 (4, 31, 39), FR = Franciaország 27 (8, 15, 14), GB = Nagy-Britannia 87 (11, 28, 49), HU = Magyarország 31 (15, 30, 47), IE = Írország 14 (0, 0, 0), IT = Olaszország

19 (11, 8, 6), LU = Luxemburg 1 (0, 0, 0), LV = Lettország 1 (0, 1, 1: Litvánia helyett, eddig az egy tévedés volt!), MT = Málta 11 (12, 9, 19), NL = Hollandia 12 (16, 139, 11), NO = Norvégia 3 (1, 1, 3), PL = Lengyelország 12 (2, 8, 8), PT = Portugália 35 (2, 3, 20), RO = Románia 13 (10, 15, 16), RS = Szerb Köztársaság 2 (0, 0, 4), SE = Svédország 4 (2, 2, 5), SI = Szlovénia 19 (0, 0, 0), SK = Szlovákia 1 (1, 1, 3), SM = San Marinói Köztársaság 2 (0, 3, 2), UA = Ukrajna 2 (0, 2, 2).

Ezzel kapcsolatban nyomatékkal rá kell mutatnunk arra, hogy a 2. és a 3.EMN (2005 és 2006) kiértékelésének a szövegében a résztvevőknél „LT = Litvánia” tévedésből lett megemlítve. Lettországról (LV) van ott tulajdonképpen szó. A 2.EMN (2005) táblázataiban helyesen „LV = Lettország” áll, de a 3.EMN (2006) táblázataiban szintén tévesen „LT = Litvánia”. – Litvániából eddig sajnos még nem volt EMN-résztvevőnk.

Ezek szerint három új ország jelent meg a 4.EMN folyamán a résztvevők között: Írország, Luxemburg és Szlovénia, közülük Írország és Szlovénia pedig mindjárt jelentős számban (14 ill. 19). – Egyes országokban a résztvevők száma feltűnően magasabb mint az a 3.EMN (2006) esetében volt: Ausztria (+33), Belgium (+15), Franciaország (+13), Nagy-Britannia (+38), Olaszország (+13), Portugália (+15), Svájc (+9). Közülük különösen Nagy-Britannia emelkedik ki 87 résztvevőjével. Ezzel szemben a magas szám Ausztria esetében semmi esetre se jelenti azt, hogy a 4.EMN-en ilyen sok osztrák lepkész vett részt. Ez a szám úgy jött létre, hogy egy magyarországi rendezvényen 24 osztrák diák és diáklány vett részt. – Néhány országban a résztvevők száma valamivel erősebben csökkent, amit tulajdonképpen nem vártunk el és ami nagyon sajnálatos: Spanyolország (-9), Finnország (-7), Magyarország (-16), Málta (-8).

A legtöbb résztvevő ezúttal is Nagy-Britanniából származik (87), ezt követik Ausztria (46 – a megjegyzéseket ehhez lásd fent), Németország (44), Portugália (35), Belgium (34), Finnország (32), Magyarország (31), Svájc (28) és Franciaország (27).

A következő országokból nem vett részt senki a 4.EMN-en: Albánia, Andorra, Bosznia-Hercegovina, Gibraltár, Görögország, Izland, Horvátország, Lichtenstein, Litvánia, Makedónia, Moldávia, Monaco, Oroszország, Törökország európai része, Fehéroroszország és Ciprus.

Különösen fontos rámutatni arra, hogy 51 résztvevő ezeken a napokon nem, vagy nem csak a saját országában, hanem egy idegen országban lámpázott (lásd az 1.a-b táblázatokat). Tehát nem szabad elfelejteni, hogy a részvétel e rendezvény keretein belül Európa bármely tetszőleges országában lehetséges, mégpedig akkor is, ha valaki az előírt napokon egy idegen országban tartózkodik, mindegy hogy nyaral, átutazóban van, vagy valami hivatalos, üzleti úton.

A résztvevők között ebben az évben is találhatunk számtalan „prominens” lepkészt. Közülük szeretnénk ezúttal Patrice LERAUT (Franciaország, Korzika és Belgium lepkészeti katalógusának szerzője) és fia, Guillaume nevét kiemelni és mindkettőt nagy örömmel üdvözölni.

A VIZSGÁLATI HELYEK

A vizsgálati helyek száma összesen 621 (2.a-c táblázat). Ez nem azonos a résztvevők számával, mert egyes helyeken több személy együtt volt jelen, mások viszont a öt nap alatt több helyen is lámpáztak. Az országok száma (33) magasabb, mint a résztvevők esetében, mert Lichtensteinben, Görögországban, Horvátországban és Makedóniában csak külföldi tevékenykedett, azonban egyetlen hazai lepkész se. A lelőhelyek felölelik Európát Írországtól Ukrajnig és Máltától Finnorszáig, magasságuk szerint pedig a –2.5 métertől (NL Zuid Holland, Pijnacker, Ackerdijkse Plassen) a 2300 méterig (ES Catalonia, Berguedà, pas de la Roca Plana). Néhány lelőhelyhez azonban sajnos ezúttal se kaptuk meg a magassági adatokat.

A 621 vizsgálati hely a következőképpen oszlik meg a 33 ország között (2. térkép. 2.b táblázat) (zárójelben az 1., 2. és a 3.EMN, 2004, 2005 ill. 2006, alkalmából jelentett lelőhelyek száma ugyanabból az országból):

AT = Ausztria 30 (3, 20, 15), BE = Belgium 37 (2, 4, 14), BG = Bulgária 1 (4, 3, 3), CH = Svájc 51 (11, 15, 25), CZ = Cseh Köztársaság 12 (0, 0, 6), DE = Németország 54 (17, 53, 33), DK = Dánia 16 (3, 0, 17), EE = Észtország 12 (6, 9, 4), ES = Spanyolország 57 (18, 14, 59), FI = Finnország 41 (5, 17, 46), FR = Franciaország 43 (9, 24, 21), GB = Nagy-Britannia 105 (10, 13, 71), GR = Görögország 1 (0, 0, 3), HR = Horvátország 6 (1, 1, 2), HU = Magyarország 24 (19, 17, 34), IE = Írország 23 (0, 0, 0), IT = Olaszország 19 (13, 7, 6), LI = Lichtenstein 2 (0, 0, 0), LU = Luxemburg 1 (0, 0, 0), LV = Lettország 1 (0, 2, 2: Litvánia helyett, eddig az egy tévedés volt!), ME = Macedónia 1 (0, 0, 1), MT = Málta 9 (9, 5, 15), NL = Hollandia 8 (10, 139, 10), NO = Norvégia 4 (2, 2, 2), PL = Lengyelország 14 (3, 10, 10), PT = Portugália 17 (2, 2, 7), RO = Románia 6 (9, 12, 12), RS = Szerb Köztársaság 2 (0, 0, 3), SE = Svédország 5 (1, 3, 6), SI = Szlovénia 9 (0, 0, 0), SK = Szlovákia 2 (1, 1, 2), SM = San Marinói Köztársaság 4 (0, 3, 4), UA = Ukrajna 4 (0, 4, 3).

Mint ahogy már fent a résztvevőknél, úgy itt is nyomtatékkal rá kell mutatnunk arra, hogy a 2. és a 3. EMN (2005 és 2006) kiértékelésének a szövegében a lelőhelyeknél „LT = Litvánia” tévedésből lett megemlítve. Lettországról (LV) van ott tulajdonképpen szó. A 2. EMN (2005) táblázataiban helyesen „LV = Lettország” áll, de a 3. EMN (2006) táblázataiban szintén tévesen „LT = Litvánia”. – Az EMN során eddig sajnos Litvánia egyetlen helyéről se futott még be jelentés.

A lelőhelyek között ezúttal 4 új ország jelent meg: Lichtenstein, Luxemburg, Írország és Szlovénia. De Észak-Írországból (GB), Szardíniáról (IT) és a Baleárokra (ES) is először kaptunk adatokat. – Több országnál a lelőhelyek száma jelentősen magasabb mint a 3. EMN (2006) esetében volt: Ausztria (+15), Belgium (+24), Cseh Köztársaság (+7), Németország (+21), Észtország (+8), Franciaország (+22), Nagy-Britannia (+34), Olaszország (+13), Portugália (+10), Svájc (+26). Közülük különösen kiemelkedik Nagy-Britannia 105 lelőhelyével. – Két országnál valamivel erősebben csökkent a lelőhelyek száma: Magyarország (-10), Málta (-6).

A vizsgálati helyek legmagasabb számát ezúttal is Nagy-Britanniánál találjuk (105), ezt követi Spanyolország (57, a legtöbb Katalóniából), Németország (54), Svájc (51), Franciaország (43), Finnország (41), Belgium (38), valamint Ausztria (30). Itt is rá kell mutatnunk arra, hogy 4 országban (Lichtenstein, Görögország, Horvátország és Makedónia) nem hazai, hanem csak külföldi lepkészek lámpáztak (lásd 1. a-b táblázatokat).

Végül legyenek itt megemlítve azok az országok, illetve területek is, melyekről 2007.-ben egyáltalán nem érkezett jelentés: Albánia, Andorra, Bosznia-Hercegovina, Gibraltár (GB), Izland, Korzika (FR), Litvánia, Moldávia, Monaco, Oroszország, Törökország európai része, Fehéroroszország és Ciprus. – Marad számunkra a remény, hogy a tervezett következő „Európai Lepkék Éjszakái” alkalmából (lásd lent) néhány ezek közül a „rések” közül bezárul majd. Meglehetősen fájdalmas hiányt képviselnek ezúttal is elsősorban Bosznia-Hercegovina, Korzika, a görög szigetek és Oroszország.

HATÁROZÁSI PROBLÉMÁK, PROBLÉMÁK A GYŰJTÉSI MÓDSZEREK KÖRÜL

A határozással és a gyűjtési módszerekkel kapcsolatos problémákról az 1. EMN 2004 „tudományos mérlegében” már több alapvető megjegyzést közöltünk. Természetesen ezúttal is számos olyan fajt jelentettek, melyeknél a helyes meghatározás egyáltalán nem egyszerű és sokszor csak genitália-vizsgálat alapján lehetséges. Gyakran az sem szembetűnő, hogyan kerültek ilyen fajok meghatározásra. Az adatközlőket ezért nyomtatékkal arra kérjük, hogy a genitália-vizsgálat útján meghatározott fajokat a leadandó listákban külön jelöljék meg. Az EMN-alaptáblázatba ezért bevezettünk egy ennek megfelelő külön oszlopot.

A 4. EMN fajlistáján (4. táblázat) első pillantásra a következő fajták vagy fajcsoportok tűnnek a meghatározás pontossága szempontjából a legproblematikusabbnak:

DREPANIDAE: *Watsonalla binaria/uncinula*, *Cilix glaucata/hispanica*; GEOMETRIDAE: *Tephronia* spp., *Charissa* spp., *Dyscia* spp., *Chlorissa* spp., *Cyclophora* spp., *Scopula* spp., *Idaea* spp., *Scotopteryx luridata/mucronata*, *Nebula salicata/ablutaria/achromaria*, *Epirrita* spp., *Eupithecia* spp.; NOCTUIDAE: *Dysgonia algira/torrida*, *Cryphia* spp., *Abrostola* spp., *Cucullia* spp., *Amphipyra pyramidea/berbera*, *Paradrina* spp.; NOLIDAE: *Nola* spp., *Nycteola* spp.

Szeretnénk itt megismételni a már korábban tett fontos megjegyzéseket: Ha különleges, szokatlan, de már nem ellenőrizhető adatok (lelőhely, dátum) bekerülnek az irodalomba, ezeket rendszerint soha többé nem lehet az ismeretek köréből törölni. Ezzel ezek egyszer s mindenkorra meg lesznek hamisítva. Szokatlan fajokhoz, vagy fogási adatokhoz tartozó bizonyítópéldányokat (pl. egy őszi lepkefaj júliusban) mindig meg kellene tartani (ehhez azonban sajnos képesnek kell lenni arra is, hogy felismerjük, mi a „szokatlan”!). Ha ilyen adatokhoz nem lehet bizonyítópéldányt felmutatni, akkor ezeket nem lenne szabad egy adatbankban megőrizni, vagy csak egy kérdőjel kíséretében. Különben az esetleges hamis adatok örökre törölhetetlenekké válnak, ami sajnos már ma is sok esetben, sokfelé így van. Nehezen felismerhető fajok esetében a „megfigyelés”, vagy a fényképezés, mint bizonyítási módszer gyakran sajnos messzemenően lehetetlen, pedig éppen ezeknek a pontos kikutatása különösen fontos lenne. További gondolatokat e téma körül lásd az 1. és a 2. EMN „tudományos mérlegének” megfelelő fejezetében.

AZ EREDMÉNYEKRŐL

Rendszer, taxonómia és nomenklatúra

A fajlista összeállításánál (rendszer, taxonómia, nomenklatúra és a fajok sorszámozása) ezúttal is KARSHOLT és RAZOWSKI európai katalógusát vettük alapul („KARSHOLT, O. & RAZOWSKI, J., 1996: The Lepidoptera of Europe. A Distributional Checklist. – Apollo Books, DK - Stenstrup”). Bár ezzel a rendszerrel nem értünk minden részletében egyet vagy nem vagyunk vele megelégedve és ebben nem állunk egyedül, ameddig nem jelenik meg egy hasonlóan átfogó, jobb európai

lepidoptera-lista, addig K & R listáját tartjuk a gyakorlatban legjobban alkalmazhatónak. Különben se lesz egy olyan európai lepidoptera-lista összeállítása valószínűleg soha se elérhető, amellyel rendszertanilag, taxonómiailag és némenklatúrára minden érintett megbékélne.

Ennek ellenére ez nem jelenti azt, hogy a 3.EMN fajlistájában (és az összesített EMN-fajlistában) nem található semmiféle eltérés a K & R 1996 katalógussal szemben:

- Olyan fajnevek, melyek valamelyik taxonnál csak 1996 után lettek érvényesek és erről a szerzőknek tudomásuk is van, szinonimként lettek feltüntetve, amennyiben ott mint „valide sp.-name“ (=jelenleg érvényes fajnév) vannak jelölve.
- A KARSHOLT & RAZOWSKI 1996 katalógusának megjelenése óta adott új genusz neveket, vagy ha egy faj azóta egy másik genuszba került át, nem tüntettük fel, mert a nemzetségnevek többé-kevésbé szubjektívek és bizonyos kivételektől eltekintve gyakorlatilag egyetlen fajra se lehetnek „érvényesek”.
- Olyan fajok, amelyek a KARSHOLT & RAZOWSKI 1996 katalógusban hiányoznak, legjobb tudásunk szerint be lettek sorolva és tizedes-törttel számozva (pl. 9929.1 *Aetheria weissii* DRAUDT, besorolva K & R 1996 alapján a 9929. sorszámú faj után).
- Megpróbáltunk taxonómiailag különösen fontos, a K & R 1996 katalógusban nem szereplő alfajokat elkülönítve figyelembe venni. Ezek tizedes-törttel, századpontosággal lettek számozva (pl. a nevezéktani törzsalak: 8048.00 *Scopula submutata submutata* TR., egy további alfaja ennek a fajnak: 8048.01 *Scopula submutata nivellaria* OBTH.).

A jelentett „Macrolepidoptera“-fajok

Bár az időjárás sokfelé kedvezőtlen volt és a 4.EMN dátumai a fajszegényebb őszi időszakra estek, az 549 résztvevőnek a 621 vizsgálati helyen összesen 546 „Macroheterocera”-fajt (néhány fontosabb alfajt is beleértve) sikerült kimutatnia (4. táblázat, 3. térkép) (1.EMN 2004: 850 spp.; 2.EMN 2005: 985 spp., 3.EMN 2006: 553 spp.). Egy mindössze öt őszi naptári napot felölelő időszakból ez nem kevesebb, mint 20.0%-a a KARSHOLT & RAZOWSKI-féle 1996-os katalógusban egész Európára megadott kb. 2730 „nagylepke-fajnak”. Az eredmények összesített táblázata - amely terjedelme miatt csak az Interneten kerülhet nyilvánosságra (a címeiket lásd lent) - ezúttal 9'204 excel-adatsort tartalmaz (1.EMN 2004: 6'825, 2.EMN 2005: 16'079, 3.EMN: 6'971).

Ezzel az eddigi 4 EMN során jelentett taxonok száma összesen 1495-re emelkedett, melyekből 1456 faj (Európa faunájának kb. 53.7%-a) és 29 fontosabb alfaj. Ezek közül 142 faj és alfaj (9.5%) mind a négy évben jelentve lett, ami figyelembe véve a nagyon különböző dátumokat (április vége, július eleje, augusztus közepe, október közepe) tulajdonképpen egy meglepően magas szám. A 1495 faj és alfaj közül 122 (8.2%) csak az 1.EMN alkalmából lett jelentve, 221 (14.8%) csak a 2.EMN alkalmából, 114 (7.6%) csak a 3.EMN alkalmából és 168 (11.2%) csak most, a 4.EMN során. Az EMN összefajlista e jelentős gyarapodásának az oka, hogy két nyári rendezvény után (2004. és 2005.) az EMN 2006.-ban tavasszal és 2007.-ben ősszel került megrendezésre. A 5.EMN-től (2008.VII.24.-28.) előreláthatólag ismét egy jelentős számú új fajt várhatunk el.

– A legtöbb helyről (több mint 40) jelentett fajok a következők voltak (rendszertani sorrendben K & R 1996 szerint):
LASIOCAMPIDAE: Poecilocampa populii; *DREPANIDAE: Cymatophorina diluta*; *GEOMETRIDAE: Colotois pennaria, Erannis defoliaria, Peribatodes rhomboidaria, Xanthorhoe fluctuata, Chloroclysta siterata, Chloroclysta truncata, Pennithera firmata, Thera obeliscata, Thera variata, Thera britannica, Epirrita dilutata, Epirrita autumnata, Operophtera brumata*; *NOCTUIDAE: Hypena proboscidalis, Rivula sericealis, Autographa gamma, Amphipyra pyramidea, Diloba caeruleocephala, Helicoverpa armigera, Paradrina clavipalpis, Phlogophora meticulosa, Xanthia togata, Xanthia aurago, Xanthia ictertia, Agrochola lychnidis, Agrochola circellaris, Agrochola lota, Agrochola macilenta, Agrochola helvola, Agrochola litura, Omphaloscelis lunosa, Eupsilia transversa, Conistra vaccinii, Aporophyla nigra, Allophytes oxyacanthae, Dichonia aprilina, Dryobotodes eremita, Ammoconia caecimacula, Trigonophora flammea, Eumichtis lichenea, Rhizedra lutosa, Mythimna albipuncta, Mythimna vitellina, Mythimna l-album, Mythimna unipuncta, Noctua pronuba, Noctua comes, Paradiarsia glareosa, Xestia c-nigrum, Xestia xanthographa, Agrotis puta, Agrotis ipsilon, Agrotis trux, Agrotis segetum*; *ARCTIIDAE: Eilema caniola*.

– A legtöbb országból jelentett fajok a következők voltak (5. táblázat):
Agrochola circellaris (25), *Colotois pennaria* (24), *Autographa gamma* és *Agrochola helvola* (23-23), *Chloroclysta siterata*, *Pennithera firmata*, *Phlogophora meticulosa*, *Agrochola macilenta* és *Conistra vaccinii* (22-22), *Agrochola lota*, *Noctua pronuba*, *Xestia c-nigrum* és *Agrotis ipsilon* (21-21), *Eupsilia transversa* és *Agrotis segetum* (20-20). Ezek főleg bagolylepkék, mégpedig jellegzetes őszi baglyok vagy vándorlepkék, valamint őszi araszolók.

– A következő 12 faj (2.2%) legalább egyetlen egy helyről nagyon magas gyakorisággal (100 pld. vagy annál több) lett jelentve (rendszertani sorrendben):

LASIOCAMPIDAE: *Poecilocampa populi*; **GEOMETRIDAE:** *Thera obeliscata*, *Operophtera brumata*, *Operophtera fagata*, *Eupithecia ericeata*; **NOCTUIDAE:** *Schrankia costaestrigalis*, *Helicoverpa armigera*, *Agrochola lychnidis*, *Agrochola circellaris*, *Conistra vaccinii*, *Mythimna unipuncta*; **ARCTIIDAE:** *Eilema caniola*.

– A következő 41 faj (7.5%) legalább egyetlen egy helyről viszonylag magas gyakorisággal (30-100 pld. között) lett jelentve (rendszerint sorrendben):

DREPANIDAE: *Cymatophorina diluta*; **GEOMETRIDAE:** *Petrophora convergata*, *Agriopsis aurantiaria*, *Erannis defoliaria*, *Peribatodes rhomboidaria*, *Scopula marginepunctata*, *Scopula minorata*, *Chloroclysta citrata*, *Chloroclysta truncata*, *Thera variata*, *Thera britannica*, *Epirrita dilutata*, *Epirrita christyi*, *Epirrita autumnata*, *Chesias legatella*; **NOCTUIDAE:** *Asteroscopus sphinx*, *Diloba caeruleocephala*, *Platyperigea germanii*, *Hoplodrina ambigua*, *Xanthia ocellaris*, *Agrochola macilenta*, *Omphaloscelis lunosa*, *Conistra rubiginea*, *Conistra erythrocephala*, *Leucochlaena oditis*, *Aporophyla nigra*, *Meganephria bimaculosa*, *Dryobotodes eremita*, *Ammopolia witzenmanni*, *Trigonophora flammea*, *Polymixis xanthomista*, *Mythimna albipuncta*, *Mythimna l-album*, *Noctua pronuba*, *Noctua comes*, *Noctua fimbriata*, *Xestia c-nigrum*, *Xestia xanthographa*; **ARCTIIDAE:** *Lithosia quadra*, *Eilema caniola torstenii*, *Cymbalophora pudica*.

– A legmagasabb fajszámokat a következő országoknál találhatjuk (3. táblázat, 3. térkép):

Spanyolország (271), Olaszország (188), Portugália (162), Franciaország (156), Svájc (147), Nagy-Britannia (131), Ausztria (87), Horvátország (83), Magyarország (82) és Szlovénia (75).

Faunisztikai újdonságok

A rendezvényünk egyik célja az is, hogy esetleg Európa, valamelyik ország, vagy nagyobb országrész faunájára valamiféle újdonságot találjunk. Ehhez azonban több kezdeményezési kedvre és közlékenységre lenne szükségünk lepkész kollégáink részéről, akik saját országukat általában sokkal jobban ismerik, mint mi. Ezen a téren az EMN-nagyköveteiktől is elvárjuk, hogy a kiértékelést saját ötleteikkel, melyek területeiket érintik, megkönnyítsék és gazdagítsák.

K & R Nr.63 *Triodia sylvina* (LINNAEUS 1761) (Hepialidae)

Portugália faunájára új (?). – Ezt a széles elterjedésű fajt a 4.EMN egyik napján (2007.X.12.) állítólag először mutatták ki Portugália területéről (CORLEY et al., 2008). Ehhez azonban meg kell jegyeznünk, hogy a faj DE FREINA & WITT 1990 művében található elterjedési térképén az areál benyomul Kelet-Portugália területére is, jöllehet a portugáliai előfordulás a szövegben nincs kifejezetten megemlítve (többek között csak ennyi: „egész Közép-Európán keresztül Dél-Spanyolországig). Ezért nincs kizárva, hogy a faj kelet-portugáliai előfordulását ezek a szerzők annak idején csak feltételezték.

Irodalom: 1) CORLEY, M.F.V., MARABUTO, E., MARAVALTHAS, E., PIRES, P. & CARDOSO, J.P. (2008): New and interesting Portuguese Lepidoptera records from 2007 (Insecta: Lepidoptera). – SHILAP Revista. Lipid., 36 (143): 283-300. – 2) DE FREINA, J.J. & WITT, TH.J. (1990): Die Bombyces und Spingies der Westpalaearktis, Band 2 – Verl. Forschung und Wissenschaft, München, pp.140 + 10 Taf.

Nr.7504 *Watsonalla uncinula* (BORKHAUSEN, 1790) (Drepanidae)

Svájc faunájára új (REZBANYAI-RESER 2007). – Dél-Európában széles körben elterjedt, de az Alpok déli völgyeiben már alig ismert. Alapos gyűjtőmunkák ellenére több dél-svájci, a faj számára esetleg alkalmas helyen sem sikerült eddig kimutatni. Most 2007.X.14.-én repült egy hím példány Dél-Svájcban, az olasz határ közelében (Chiasso-Pedrinete) a fényre. Egy további példányt sikerült ugyanazon a helyen 2008.X.2.-án találni, ami a faj dél-svájci előfordulásának egyértelmű bizonyítékának nevezhető.

Literatur: REZBANYAI-RESER, L. (2007): *Watsonalla uncinula* (BORKHAUSEN, 1790) neu für die Fauna der Schweiz und einige weitere besonders bemerkenswerte Fänge in den Jahren 2006-2007 (Lepidoptera: Drepanidae, Geometridae, Noctuidae). – Entomologische Berichte Luzern, 58: 159-164.

Nr.7665.1 *Pseudocoremia suavis* (BUTLER, 1879) (Geometridae)

Európa és Nagy-Britannia faunájára új. – Egy nyilvánvalóan behurcolt újjélandi faj, amelyet 2007.-ben többször fogtak Cornwall területén. 2008.-ból azonban eddig nem ismerünk további jelentéseket. – Részletesebben lásd lent.

Nr.9716 *Trigonophora flammea* (ESPER, 1785) (Noctuidae)

Az Alpok északi részén, ill. középső láncaitól északra új. – Ennek a Dél-Európában széles körben elterjedt őszi bagolylepkefajnak tudomásunk szerint először sikerült az Alpok vonulatát túlszárnyalnia. A közép-svájci északi Alpok egyik völgyében három egymáshoz közel fekvő helyen repült a fényre több példányban (CH Kanton Uri, Isleten, 12.10.2007).

Irodalom: REZBANYAI-RESER, L. (2007): *Watsonalla uncinula* (BORKHAUSEN, 1790) neu für die Fauna der Schweiz und einige weitere besonders bemerkenswerte Fänge in den Jahren 2006-2007 (Lepidoptera: Drepanidae, Geometridae, Noctuidae). – Entomologische Berichte Luzern, 58: 159-164.

Ezen kívül ezuttal is akadt egy sor további faj, amely az eddig alig kutatott San Marinói Köztársaságból, vagy valamely másik ország egyes részeiből először került kimutatásra.

Fontosabb taxonómiai és más jellegű megjegyzések

(egy önálló publikációval egy másik szerzőtől)

A) Részletesebben egy fontosabb témáról, a *Pseudocoremia suavis* araszolólepke fajról (Geometridae)

A1) Nr.7665.1 *Pseudocoremia suavis* (BUTLER, 1879) (Geometridae) (1.-3. ábra)

Rendszertani megjegyzés: Ez az újjélandi faj a HAUSMANN Axel-el (DE-München) történt konzultációk után a KARSHOLT & RAZOWSKI 1996 féle európai listába ideiglenesen a 7665.1 szám alatt az *Angerona prunaria* L. (Ennominae) faj után került besorolásra.

Rejtély egy a Cornwallban (Anglia) talált araszolólepkefaj, *Pseudocoremia suavis* (BUTLER, 1879) körül (Lepidoptera: Geometridae).

Szerző: JAMES R. Antony

County Recorder, Cornwall Moth Group

"Manzil", Trewithen Terrace, Greatwork, Ashton, Helston, Cornwall, TR13 9TQ UK

E-mail: records@cornwallmothgroup.org.uk

Magyar fordítás: RÉZBÁNYAI László (RESER Ladislaus)

Az Európai Lepkék Éjszakái a csúcspontját jelentette egy problémának, amely engem és egy pár más entomológust 2007-ben foglalkoztatott. Egy számomra annak idején ismeretlen éjszakai lepkefaj, melyet néhány alkalommal az év folyamán fogtam, október 12.-én ismételtelen berepült a fénycsapdámba, és ez már a negyedik példány volt.

Angliában régi hagyomány, hogy egyesek amatőr vagy hivatásos alapon rovarattal foglalkoznak, és a terület lepkefaunája a meghatározást jól elősegítő szakmunkákban pontosan leltározott. Ezért nagyon szokatlan, ha az ember nem képes egy faj viszonylag gyors meghatározására. Ezen felül Cornwall egy nagyon jó terület Angliában szokatlan vagy nagyon ritka fajok számára, és a helyi kutatók jelentős része megfelelően tájékozott abban a tekintetben, hogy mely fajok vándorolnak be évente rendszeresen az európai szárazföldről ebbe a grófságba. Ezért viszonylag pontosan tudjuk, hogy az év egyes szakaszaiban milyen fajokkal számolhatunk.

Ez a mostani rejtély azzal kezdődött, hogy 2007. áprilisában egy számomra ismeretlen éjszakai lepkét találtam a fénycsapdám külső oldalán (1. ábra). Ez egy sötétbarna araszolólepke volt, melyről első pillantásra azt gondoltam, hogy vagy egy *Chloroclysta truncata*, vagy egy a szokottnál nagyobb *Thera britannica*, mindkettő gyakori faj nálunk. Pusztán megszokásból elhatároztam, hogy egy fotót készítek a lepkéről, amivel a problémám elkezdődött. Az állat semmi esetre se tartozott azokhoz a fajokhoz, amit először gondoltam, és a keresés a határozókönyveimben sem járt sikerrel. Az éjszakailepke-kutató csoportunkban van néhány tag, akiket nagyon tapasztalt szakértőknek tartunk. A fotó keresztülment az ő kezükön is, anélkül, hogy valaki meghatározta volna. A következő elkerülhetetlen lépés az volt, hogy a lepkét egy lehetséges bevándorlónak tekintsük. Ezért elhatároztam, hogy a barátaimat az Európai Lepkék Éjszakái rendezvény soraiból segítségül hívjam, és RESER Ladislaushoz (RÉZBÁNYAI László) fordultam azzal a kérdéssel, tudna-e valakit ajánlani, aki a határozásban a segítségemre lenne.

Nagy meglepetésemre nem lehetett a lepkémet egyetlen európai fajjal se azonosítani, de HAUSMANN Axel (Zoologische Staatssammlung, München) legalábbis azt feltételezte, hogy egy trópusi, afrikai Ennominae-fajról lehet itt szó. A lepke hasonlított egyes fajokra, melyeket ő onnan ismert, azonban azt is hozzátette, hogy e csoport tagjai, mint vándorlepkék nem ismeretesek. Egy további gondolatmenet oda vezetett, hogy én a csapdafogás idején mindig feljegyzem az időjárási viszonyokat. E feljegyzések átnézése után megállapíthattam, hogy az elmúlt hónapokban főleg északias szelek uralkodtak, melyek ezekben a napokban keletiesről inkább nyugatiasra fordultak. Ebből arra lehetett következtetni, hogyha itt esetleg a szél által történt elhurcolásról lenne szó, akkor az inkább ezekből az irányokból történhetett és nem trópusi területekről. A viszonylag zord színezetet is figyelembe véve ekkor tehát inkább azt tartottam lehetségesnek, hogy esetleg valami észak-palearktikus fajról lehet szó, talán a skandináv területekről. Angliából származnak azonban nagy ritkán jelentések nearktikus fajokról is, melyeket erős szelek szállítottak az Atlanti Óceánon keresztül. Ezért megpróbáltam az állat kanadai eredete után is kutatni. Annak ellenére, hogy néhány jól használható szakmunka áll az ottani Ennominae-fajokról rendelkezésre, nem sikerült eredményre jutnom.

Három hónappal később, 2007. július elején, a fénycsapdám által fogott anyag feldolgozása közben egy további lepkét találtam, amely szintén egy rejtélynek bizonyult (2. ábra). Egy világosszürke araszolólepke volt a csapdában, amely első pillantásra úgy nézett ki, mint valamelyik formája a gyakori *Hydriomena furcata* fajnak. Közelebbről megnézve és

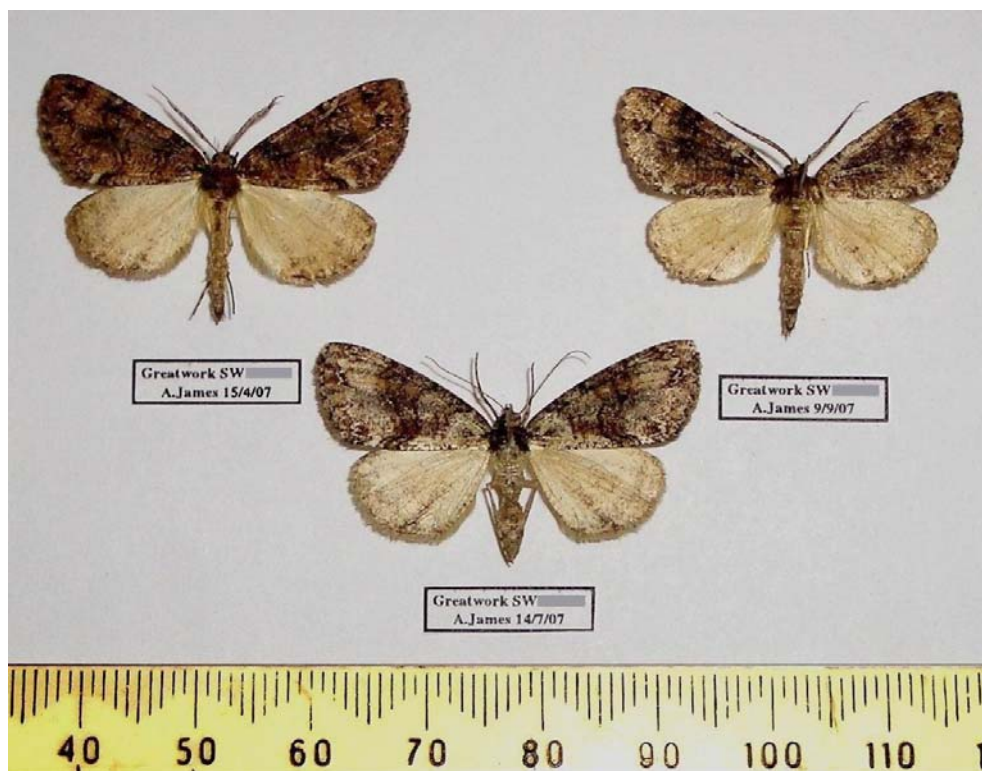
megvizsgálva azonban már nem tudtam ezt a szárnyrajzolatot ennek a fajnak egyik formájával se összehangba hozni. Angliában él még két másik *Hydriomena*-faj is, a *H.impluviata* és a *H.ruberata*, de ezekhez se hasonlított a lepkém. Ez a szárnyrajzolat azonban bizonyos emlékeket idézett fel bennem, és a lepkét összehasonlítottam azzal az áprilisban fogott, nem meghatározott példánnyal, amely jelenleg a gyűjteményemben található. Bár nem teljesen egyértelműen, de mégis egy azonos szárnyrajzolatot lehetett felismerni. Ezzel egy második, bár nagyon eltérő színezetű példány állt előttem, melynél a nem fésűs, hanem fonálszerű csáp arra utalt, hogy egy nőtényről van itt szó. Később két további hasonló lepkét sikerült még találni, beleértve azt is, amely az Európai Lepkék Éjszakái alkalmából került elő.

1. ábra: *Pseudocoremia suavis* (BUTLER, 1879)
(Geometridae), hím, GB-Cornwall, 2007.

2. ábra: *Pseudocoremia suavis* (BUTLER, 1879)
(Geometridae), nőtény, GB-Cornwall, 2007.

3. ábra: *Pseudocoremia suavis* (BUTLER, 1879) (Geometridae), az első három preparált példány GB-Cornwall-ból, 2007.

Be kell vallanom, először bizonytalankodtam, hogy ezt az adatot az EMN eredményeinél figyelembe vegyem, hiszen a lepke még mindig nem volt meghatározva. Mivel azonban RESER Ladislaus (RÉZBÁNYAI László) már értesült tőlem e faj megfogásáról, egy megjegyzés kíséretében mégis csak a jelentésemhez fűztem.

Röviddel az EMN-rendezvény után ismét tapasztalatcserém volt az egyik helyi éjszakailepke specialistával, TUNMORE Mark-kal, aki az „Atropos” rovarfajta folyóirat szerkesztője is. Ő azt ajánlotta, hogy vegyem fel a kapcsolatot ebben az ügyben HONEY Martin-nal, a Londoni Természettudományi Múzeum kutatójával. Információkat és képeket küldtem neki, és pár hónap múlva választ kaptam kollégájától, CHANEY John-tól, az ottani Ennominae-világgyűjtemény kezelőjétől, aki végül is a határozást elvégezte.

A „rejtélyem” így megoldódott: *Pseudocoremia suavis*, egy gyakori Ennominae-faj Új-Zélandon, azonban eddig még sehol sem találták hazáján kívül. Angliába kerülésének tehát egyetlen magyarázata lehet; valamilyen növényvel hurcolták be, valószínűleg növénykereskedők útján. Mivel mi Cornwallban meglehetősen izoláltan, egy fenyéres és mezőgazdasági területek által uralt vidéken élünk, a behurcolási lehetőségek itt meglehetősen korlátozottak. A közelünkben azonban mégis csak van egy kis kertészet, melyet én valahogy e lepkefaj itteni előfordulási forrásának tartok. Bár ott nem foglalkoznak növények behozatalával, mégis lehetséges, hogy valamelyik angol importőrtől valamiféle növényeket kaptak. A tulajdonos engedelmével többször próbáltunk ott lámpázni, eddig azonban nem tudunk feltevésünkre bizonyítékot szerezni. Minden esetre 2008.-ban céltudatosan akarunk erre a fajra ügyelni, mert az eddigi eredmények alapján nem lehetetlen, hogy populációt alapított nálunk.

Még egy másik szemszögből is tekintve: Arra gondolok, hogy vajon hányszor látta már esetleg valaki ezt a fajt, de csak valamilyen gyakori hazai faj valamilyen formájának tartotta. Ez nagyon könnyen megtörténhet, ha valaki csak szűrőpróba szerűen és futtában ellenőrzi a fogott anyagot. Ezért melegen ajánlom, hogy a kutatók több időt fordítsanak a csapdával fogott „gyakori” fajok megvizsgálására, arra az esetre, „hogya.....”!

Köszönettel tartozok mindenkinek, akik besegítettek abban, hogy a faj végül is meghatározásra került, és remélem, hogy ez a közlemény a gyakori fajok alaposabb vizsgálatára buzdít. Ki tudja, mi minden röpköd még itt körülöttünk és csak arra vár, hogy valaki felfedezze!

Utólagos megjegyzések (2008. december): Később még egy ötödik példány is előkerült a fénycsapda anyagából (2007.X.1.), jóllehet ez is részben másképp néz ki, mint a többi. Ezzel szemben 2008.-ból nem ismerünk eddig egyetlen további Cornwall-i jelentést se e fajról.

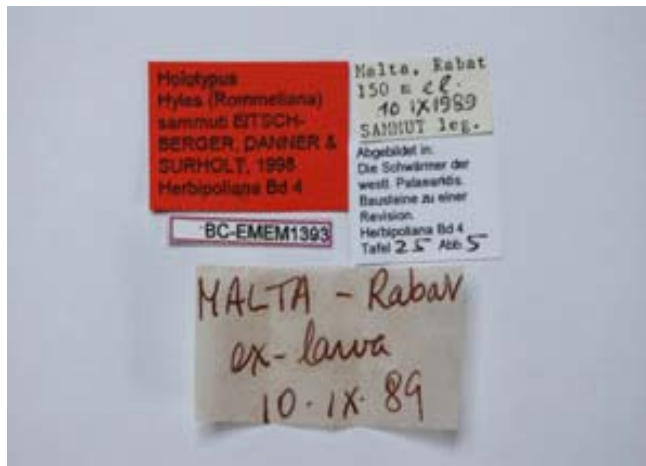
Kiválasztott irodalom: 1) BERNDT, L., BROCKERHOFF, G. E., JACTEL, H., WEIS, T. & BEATON, J. (2004): Biology and rearing of *Pseudocoremia suavis*, an endemic looper (Lepidoptera: Geometridae) with a history of outbreaks on exotic conifers. – *New Zealand Entomologist*, 27: 73-82 (http://www.ento.org.nz/nzentomologist/free_issues/NZEnto27_1_2004/Volume%2027-73-82.pdf) – 2) JAMES, T. (2007): Common forest looper *Pseudocoremia suavis* (BUTLER): a new species to Britain. – *Atropos*, 33: 13-16.

B) További rövid megjegyzések egyes fajokhoz (szisztematikai sorrendben K & R 1996 szerint):

B 1) Nr.6853.1 *Hyles sammuti* EITSCHBERGER, DANNER & SURHOLT, 1998 (Sphingidae) (4.-6. ábra)

Mivel ezt a szenderfajt csak 1998-ban írták le (DANNER, EITSCHBERGER & SURHOLT 1998), természetesen hiányzik még K & R 1996-os fajlistájában. Most besoroltuk a 6853.1 szám alatt a *Hyles euphorbiae* (Linnaeus, 1758) faj után. Figyelem: ez a faj máltai EMN-nagykövetünk, SAMMUT Paul nevét viseli. – Egy újabb felfogás szerint *sammuti* esetleg egy Európában nem előforduló másik *Hyles*-faj, a *tithymali* (BOISDUVAL, 1834) alfaja (lásd jelenleg pl. az Interneten PITTAWAY honlapját: <http://tpittaway.tripod.com/sphinx/list.htm>). EITSCHBERGER Ulf *sammuti*-t azonban továbbra is egy önálló fajnak tartja, amely az *euphorbiae*-val tulajdonképpen közelebbi rokonságban lehet mint a *tithymali*-val. – Még egy megjegyzés a *H.sammuti* szerzői neveihez: Bár a faj „DANNER, EITSCHBERGER & SURHOLT” publikációjában került leírásra, a szerzői nevek ott hivatalosan megadott sorrendje „EITSCHBERGER, DANNER & SURHOLT”. – Köszönetet mondunk itt EITSCHBERGER Ulf úrnak, aki a négy fotót e publikációhoz rendelkezésünkre bocsátotta.

Kiválasztott irodalom: DANNER, F., EITSCHBERGER, U., & SURHOLT, B. (1998): Die Schwärmer der westlichen Palaearktis. Bausteine einer Revision. – *Herbipoliana* (Marktleuthen), 4 (1): 368 pp.

4a-b ábra: *Hyles sammuti* EITSCHBERGER, DANNER & SURHOLT, 1998 (Sphingidae), Málta, hím, holotípus, és a hozzá tartozó cédulák.

5.-6. ábra: *Hyles sammuti* EITSCHBERGER, DANNER & SURHOLT, 1998 (Sphingidae), Málta, nőstény.

B 2) Nr.7512-7512.1 *Cilix glaucata* (SCOPOLI, 1763) & *hispanica* DE-GREGORIO et al., 2002 (Thyatiridae)

A 2.EMN kiértékelésében már megemlékeztünk e csak pár évvel ezelőtt felfedezett, a *Cilix glaucata*-hoz külsőleg meglehetősen hasonló Drepanidae-fajról, a *Cilix hispanica*-ról, a témához csatlakozó eddigi legfontosabb irodalmi hivatkozásokkal együtt. A 4.EMN folyamán ismét előkerült mindkét faj, a *hispanica* azonban csak Portugáliában, a *glaucata* pedig csak Szerbiában.

Kiválasztott irodalom: ZAHM, N. (2007): Der aktuelle Stand unseres Wissens über *Cilix hispanica* DE-GREGORIO, TORRUELLA, MIRET, CASAS & FIGUERAS, 2002 mit einem Hinweis auf *Cilix asiatica* (BANG-HAAS, 1907) (Lepidoptera: Drepanidae). – In „REZBANYAI-RESER, L. & KÁDÁR, M. (2007): 2. Europäische Nachtfalternächte („2nd European Moth Nights“), 1.-3. 7. 2005, eine wissenschaftliche Bilanz (Lepidoptera, Macrolepidoptera). – Atalanta, 38 (1/2): 229-277 + 309.“, sowie im Internet: <http://euromothnights.uw.hu>.

B 3) Nr.7647 *Odontopera bidentata* (CLERCK, 1759) (Geometridae)

- GB Wales, Maesteg, 11.10.2007, P. PARSONS

Nagyon érdekes egy októberi jelentés Nagy-Britanniából erről a normális körülmények között nyáreleji fajról. Kérdésünkre a határozás biztossága a legnagyobb valószínűséggel megerősítésre került, azonban bizonyítópéldány nyilvánvalóan nem létezik. Ha a jelentés mégis stimmel, akkor lehet, hogy itt a *bidentata* egy rendkívüli 2. generációjáról van szó. Ilyen különleges lelőhelyadathoz a bizonyítópéldányokat mindig meg kellene fogni és valahol megőrizni!

B 4) Nr.7839.00-7839.01 *Hylaea fasciaria* (LINNAEUS, 1758) & *fasciaria prasinaria* (DENIS & SCHIFF., 1775) (Geometridae)

A 3.EMN eredményeinek kiértékelésében ismételten magyarázatot adtunk arra, hogy a zöld *prasinaria* nem egyszerűen egy egyedi, alfajalatti formája a hússzinű *fasciaria*-nak, hanem annak alfaja, mert részben mind a kettőnek egyéni

elterjedési területe van. Ahol azonban egy jégkorszak utáni szertterjedés során összetalálkoztak, ma széles körben hibridpopulációk léteznek, melyekben mindkét taxon, különböző átmeneti formákkal együtt, látszólag valóban mint alfaj alatti forma jelentkezik. – A 4.EMN során a *fasciaria fasciaria* Németországból, Finnországból és Franciaországból lett jelentve, a *fasciaria prasinaria* Németországból és Franciaországból.

Kiválasztott irodalom: REZBANYAI-RESER, L. (2007): Stellungnahme zum taxonomischen Status von *Hylaea fasciaria* (LINNAEUS, 1758) und *prasinaria* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) (Lepidoptera: Geometridae). – Atalanta, 38 (1/2): 243-246 + 309. – In: REZBANYAI-RESER, L. & KÁDÁR, M. (2007): 2. Europäische Nachtfalter Nächte ("2nd European Moth Nights"), 1.-3. 7. 2005, eine wissenschaftliche Bilanz (Lepidoptera, Macrolepidoptera). – Atalanta, 38 (1/2): 229-277 + 309., sowie im Internet: <http://euromothnights.uw.hu>.

B 5) Nr.8321-8321.1 *Nebula salicata* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) & *ablutaria* (BOISDUVAL, 1840) (Geometridae)

Többek között a 3.EMN (2006) eredményeinek kiértékelésében már kimerítő tájékoztatás került nyilvánosságra arról a tényről, hogy a *salicata* és az *ablutaria* a legnagyobb valószínűséggel két önálló faj, és hogy a világosszürke *probaria* (HERRICH-SCHÄFFER, 1852) az *ablutaria* egy alfaja. – A 4.EMN során ismét előkerült ez a három taxon (a *salicata* Svájcban és Németországból, az *ablutaria* Olaszországból, a *probaria* pedig Dél-Svájcban és Horvátországból). Azonban ezúttal e taxonok 2. generációjáról van itt szó.

Kiválasztott irodalom: REZBANYAI-RESER, L. (2008): Zur Problematik des Taxonpaars *Nebula salicata* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) und *Nebula ablutaria* (BOISDUVAL, 1840) bona sp. (Lepidoptera: Geometridae). – In „REZBANYAI-RESER, L. & KÁDÁR, M. (2008): 3. Europäische Nachtfalter Nächte („3rd European Moth Nights“), 13.-15.VIII.2004, eine wissenschaftliche Auswertung (Lepidoptera, Macrolepidoptera). – Atalanta, 39 (1-4): 173-224 + 424-428 (sowie im Internet: <http://euromothnights.uw.hu>).

B 6) Nr.8354.1 *Pennithera ulicata* (RAMBUR, 1834) (Geometridae) (7. ábra)

K & R 1996-os katalógusában ez a taxon nincs megemlítve, mert korábban a *Pennithera firmata* (HÜBNER, 1822) alfajának tartották. Bizonyos vizsgálatok (MAZEL, 1998) azonban arra utalnak, hogy itt két önálló fajról van szó. – A 4.EMN során az *ulicata*-t csak Spanyolországból (Katalónia) jelentették.

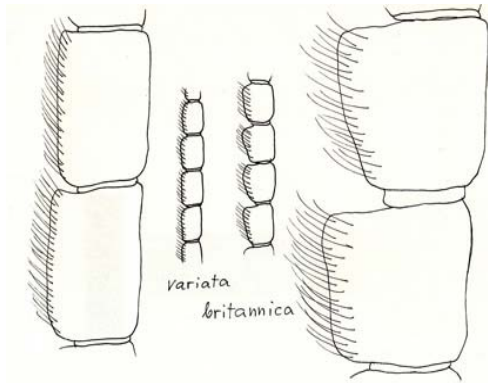

7. ábra: *Pennithera firmata* (HÜBNER, 1822) és *ulicata* (RAMBUR, 1834) (Geometridae), hím, CH-Gersau és ES-Rosas.

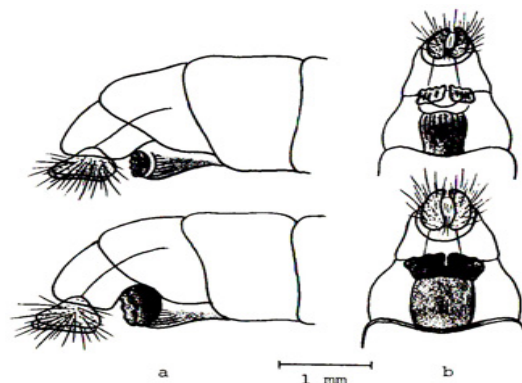
Kiválasztott irodalom: MAZEL, R. (1998): *Thera firmata tavoylotti* ssp. nova and *Thera ulicata* (RAMBUR, 1834) bona species (Lepidoptera, Geometridae). – Linneana Belgica, 16 (6): 253-258.

B 7) Nr.8357-8358 *Thera variata* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) & *britannica* (TURNER, 1925) (Geometridae) (8.-9. ábra)

Mindkét fajt több országból jelentették, de a téves határozások számát ebben az esetben nehéz felbecsülni. – A *variata* és a *britannica* hímjeit feltétlenül a középső csápízek formája alapján kell meghatározni. A *variata* esetében ezek oldalról nézve nagyon egyformán téglalap alakúak és egyenletesen szőrözöttek, a *britannica* esetében ezzel szemben trapézformájúak és a csápízek között a szőrözet jól láthatóan mindig meg-megszakad, aminek következtében a csáp fűrészfogasnak tűnik (8. ábra). Ez akár még egy egyszerű nagyító alatt is jól látható. Minden más határozási módszer csak találgatás, még akkor is, ha sok esetben a kinézet alapján is feltételezhető, hogy *variata*-ról vagy *britannica*-ról van-e szó. – A nőstények pontos meghatározása egyértelműen sokkal nehezebb. Ezek csápján nem láthatók megkülönböztetési bélyegek. Bizonyos példányoknál a kinézet szintén fajtipikus, aminek alapján azonban csak egy körülbelüli meghatározás lehetséges. Az iverszerveknél az ivarnyílás előtti lemezen vannak csekély eltérések, melyek a potroh alsó végének szörtelenítése után külsőleg is láthatók lesznek (a *variata* esetében ez a lemez inkább világos barna és gyengébben szklerotinizált, a *britannica*-nál rendszerint sötétebb barna és erősebben szklerotinizált) (9. ábra).

8. ábra: *Thera variata* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) (balra) és *britannica* (TURNER, 1925) (jobbra) (Geometridae), a hím közepső csápízei oldalról nézve (REZBANYAI-RESER után).

9. ábra: *Thera variata* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) (fent) és *britannica* (TURNER, 1925) (lent) (Geometridae), a nőstény potrohának a vége az ivarnyílás előtti lemezzel oldalról (a) és alulról nézve (b) (REZBANYAI-RESER után).

A 8) Nr.8442-8444 *Epirrita* spp. (Geometridae) (10.-11. ábra)

A három európai *Epirrita*-fajjal kapcsolatban, *dilutata* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) (syn. *nebulata* THUNBERG, 1784), továbbá *christyi* (ALLEN, 1906) és *autumnata* (BORKHAUSEN, 1794) az *altivagata* HARTIG, 1938 (Alpok) alfajjal együtt, a szakirodalomban számtalan hosszabb-rövidebb közlemény található. Ezért eltekintünk itt attól, hogy irodalmi utalásokat felsoroljunk.

Az ilyen széles körben elterjedt fajok kikutatása rendszerint nagyon nehéz, mert földrajzi variabilitásuk következtében általánosságban nem jellemezhető se külalakjuk, se repülési idejük, de esetleg még fejlődési menetük vagy biokémiai tulajdonságaik (enzimek? feromonok?) se. Nagy általánosságban a következő tudnivalókat foglalhatnánk itt össze:

- Az imágó külalakja (10. ábra): A három faj imágói, de különösen a *dilutata* és a *christyi* fajoké, habitusuk alapján néha annyira hasonlítanak egymáshoz, és ezen felül olyan nagy változékonyságot is mutatnak, hogy biztos meghatározásuk külső kinézetük alapján gyakran teljesen lehetetlen. A meghatározásban sokszor a szakirodalomban egyes helyeken publikált „egyértelmű” megkülönböztetési bélyegek se segítenek. Közülük az *autumnata* imágóit lehet még a leggyakrabban külsőleg is felismerni. A *dilutata* és a *christyi* imágói között szintén akadnak jó számban fajtipikus példányok. Azonban egyrészt nagyon erős a variabilitás által okozott morfológiai átfedés, másrészt egyes *dilutata* kinézete nagyon hasonló lehet egy tipikus *christyi*-hez, és fordítva is.
- Hím: Viszonylag biztos megkülönböztetési bélyegeket viselnek a három faj hímjei a szternitjükön található kis töviseken (szternit = a potroh utolsó hasi szelvénye közvetlenül a genitáliák előtt – lásd a 11. ábrát). Ezek megvizsgálása viszonylag egyszerű. A potroh végét alul egy finom ecsettel egy kissé szörteleníteni kell (teljesen nem is szükséges), mindegy hogy a megölt lepke még puha, vagy már száraz állapotban van, mégpedig előről hátrafelé történő ecsetelő mozdulatokkal, nehogy a hátrafelé néző tövisek letörjenek. Ezt lehet egy sztereónagyító alatt végezni, de az ecseteléshez feltétlenül még nagyító se szükséges. Akinek nagyon jó szeme van, az felismeri a töviseket még nagyító nélkül is. A legjobb azonban ezeket egy sztereónagyító, vagy egy egyszerű nagyító alatt megvizsgálni. Még akár élő lepkéknél is néha jól felismerhetők ezek a tövisek. – *E.autumnata*: A két tövis vagy csak apró kipúposodások formájában jelentkeznek, vagy nagyon rövid, egymástól meglehetősen távol állva. – *E.christyi*: Határozottan kialakult, hosszabb tövisek. A távolság közöttük kisebb, mint a tövisek hossza. Úgy tűnik, hogy két típus létezik: vagy valamivel hosszabb, erősebb és egyenes tövisekkel, vagy pedig rövidebb, egymáshoz még közelebb álló, harapófogó szerűen enyhén görbült tövisekkel. Hogy ezek nem két külön fajt képviselnek-e, az esetleg még vizsgálatra szorul. – *E.dilutata*: A tövisek nagyon erőteljesek, egyenesek és hosszúak, egymástól távol állva (a távolság közöttük legalább ugyanannyi, de rendszerint nagyobb, mint a tövisek hossza). – Azonban az e bélyegek alapján történő határozáshoz is rendszerint egy bizonyos gyakorlatra van szükség, és néhány esetben olyan lepkéket is találhatunk, melyeknél a tövisek valamiféle átmeneti alaknak tűnnek (fajhibridek?).
- Nőstény: A három faj nőstényeinek biztos megkülönböztetése jelenlegi ismereteink szerint a genitáliák alapján sajnos nem lehetséges. A habitus alapján ezeknél is még az *autumnata* nőstényeit lehet a leggyakrabban helyesen felismerni, egyes kivételektől eltekintve. A *dilutata* és a *christyi* nőstényei között is akadnak nagyon fajtipikus példányok, de sok olyan is, amelyeknél a lepkék meghatározója bizonytalannak érezheti magát. Ilyenkor rendszerint segít, ha az egyidőben fogott hímeiket a szternit alapján biztosan meghatározzuk, mert ez a két faj gyakran nem egyidőben repül.

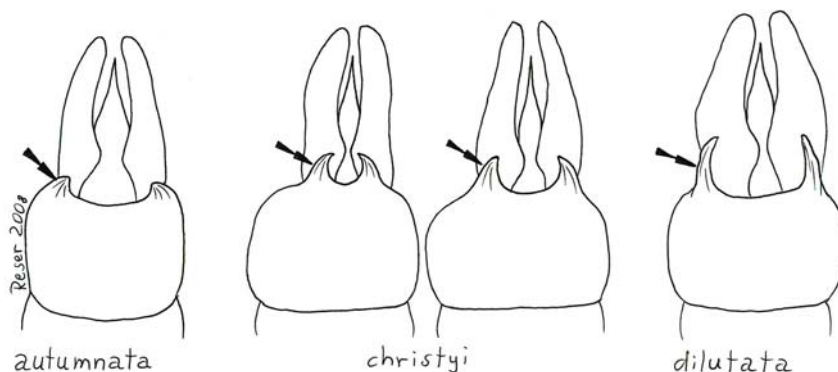

10. ábra: *Epirrita*-hímek (Geometridae) Svájcából (valamennyi az ivarszerv alapján határozva). Jobbra három *dilutata* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) (1 Tessin, 2 Luzern), középen három *christyi* (ALLEN, 1906) (Luzern), balra fent két *autumnata* (BORKHAUSEN, 1794) (Jura) és balra lent egy ssp.*altivagata* HARTIG, 1938 (Graubünden).

- Repülési idők Közép-Európában: Egy faj repülési, vagy fő repülési idejét egy meghatározott helyen többé-kevésbé jól meg lehet állapítani, bár még egyazon helyen is évről évre bizonyos időjárás okozta ingadozások léphetnek fel. De egy faj fenológiai adatait egy nagyobb területre megadni, mint egy egész ország, vagy egész Európa, az rendszerint lehetetlen. Hozzávetőlegesen mondható, hogy az *autumnata* repülési ideje legalábbis Közép-Európában korábban beindul (augusztus-szeptember), utána következik a *christyi* (szeptember-október), majd végül a *dilutata* (október-november). Azonban vannak területek, ahol a *dilutata* akár csak november végén jelenik meg. Ezek a különbségek különösen a fő repülési időkre vonatkoznak, ezzel szemben mind a három fajnál megjelenhetnek egyes imágók szokatlan időkben.
- Ökológiai igények Közép-Európában: Az *autumnata* törzsalakjának kedvelt élőhelyei nedves vagy félnedves lomboserdők és cserjések a kollin és montán térszintben. A ssp.*altivagata* főleg montán-szubalpesi lomb- és tűlevelű kevert erdőkben és cserjésekben él. – A *dilutata* inkább melegebb, száraz vagy félnedves lombos és tűlevelűekkel kevert erdőket, cserjéseket kedvel a kollin és a szubmontán régiókban. – A *christyi* előfordul melegebb, szárazabb lombos erdőkben is, de főleg hűvösebb, félnedves vagy nedves lombos és kevert erdőkben (előnybe részesítve bükkösöket) a kollin és montán régiókban. Szubalpesi cserjésekben már csak egyesével repül.
- Szimpátriahelyzet Közép-Európában: Csak kevés olyan élőhely van, ahol mind a három faj szimpátrikusán (együtt) előfordul, miközben azonban csak ritkán repülnek egyidőben, és közülük legalább az egyik nagyon ritka. Sokkal gyakrabban élnek együtt a *dilutata* és a *christyi*, vagy az *autumnata* és a *christyi*, de ezekben az esetekben is gyakran részben különböznek a repülési idők és különösen a fő repülési idők (mint ahogy ez fent már említve lett). Tehát az *autumnata* valamivel korábban repül mint a *christyi*, és hogyha ezek imágó formájában mégis összetalálkoznak, akkor az *autumnata*-k rendszerint már jól láthatóan megviselt állapotban vannak és a *christyi*-k még frissek. A *christyi*-vel szemben a *dilutata* repül valamivel később, így bizonyos időkben megviselt *christyi*-k mellett szép friss *dilutata*-k repülhetnek a fényre. Azonban nyilvánvalóan sok olyan élőhely is van, ahol csak az *autumnata* ill. az *autumnata altivagata*, csak a *christyi*, vagy csak a *dilutata* fordul elő.
- Figyelmeztetés: Mindezt egybevetve nagyon valószínű, hogy a faunisztikai irodalom és az adatbankok meglehetősen tele vannak ezekről a fajokról adott hamis jelentésekkel, mert biztosan sok lepkész határozta ill. határozza őket csak a kinézetük alapján. Mégpedig leggyakrabban a fogott vagy megfigyelt *christyi*-egyedet tartják egyszerűen *dilutata*-nak, ezért a faunisztikai jelentésekben ez a fajnév sokkal gyakrabban olvasható, mint a széles körben elterjedt és sokfelé nagyon gyakori *christyi* neve. Ez volt a helyzet egyértelműen a 4.EMN esetében is, mert a határozást

nyilvánvalóan csak kevés adatjelző végezte a genitáliák alapján. Ez a helyzet nagyon megnehezíti, illetve szinte lehetetlenné teszi a három *Epirrita*-faj elterjedésének, fenológiájának, gyakoriságának és ökológiai igényeinek a korrekt kikutatását.

- Ajánlat: Ezért nyomatékkel ajánljuk, hogy az *Epirrita*-hímek a szternittövisék alapján kerüljenek meghatározásra, valamint hogy a nőstények határozása különös gondossággal az egyidőben repülő hímekhez legyen hozzáidomítva, főleg olyan helyeken, ahol nem csak az *autumnata* (vagy az *autumnata altivagata*) él, vagy várható.

11. ábra: A három *Epirrita*-faj, *autumnata*, *christyi* és *dilutata* szternitjének (utolsó alsó potrohszelvény) tövisei (REZBANYAI-RESER után).

B 9) Nr.9307-9308 *Amphipyra pyramidea* (LINNAEUS, 1758) & *berbera* RUNGS, 1949 (Noctuidae) (12.-15. ábra)

E két faj esetén a legtöbb jelentésnél mindig újra és újra kétségeink támadnak, mert sok lepkész ezeket az imágó külső kinézete alapján határozza meg. Ez okból a faunisztikai irodalom és az adatbankok valószínűleg tele vannak e két taxont illető téves jelentésekkel ill. felcserélésekkel. Bár lehetséges, hogy főleg az mellső szárny rajzolatában bizonyos faji jellegzetességek léteznek (12. ábra), a tapasztalatok szerint ezek nem elegendők ahhoz, hogy egyes példányokat (és ennek következtében fényképfelvételeket) hibátlanul meghatározzunk. Véleményünk szerint egy *pyramidea*- vagy egy *berbera*-fénykép ezek szerint sose határozható meg egyértelműen, és egy esetleges „megfigyelés” se lehet soha megbízható. A biztos azonosításhoz ivarszervi vizsgálatra van szükség, és ez különösen még puha állapotban egyáltalán nem olyan nehéz, mint ahogy azt sok lepkész gondolja. Számtalan publikációban volt már erről szó (pl. REZBANYAI 1978, vagy REZBANYAI-RESER 1998):

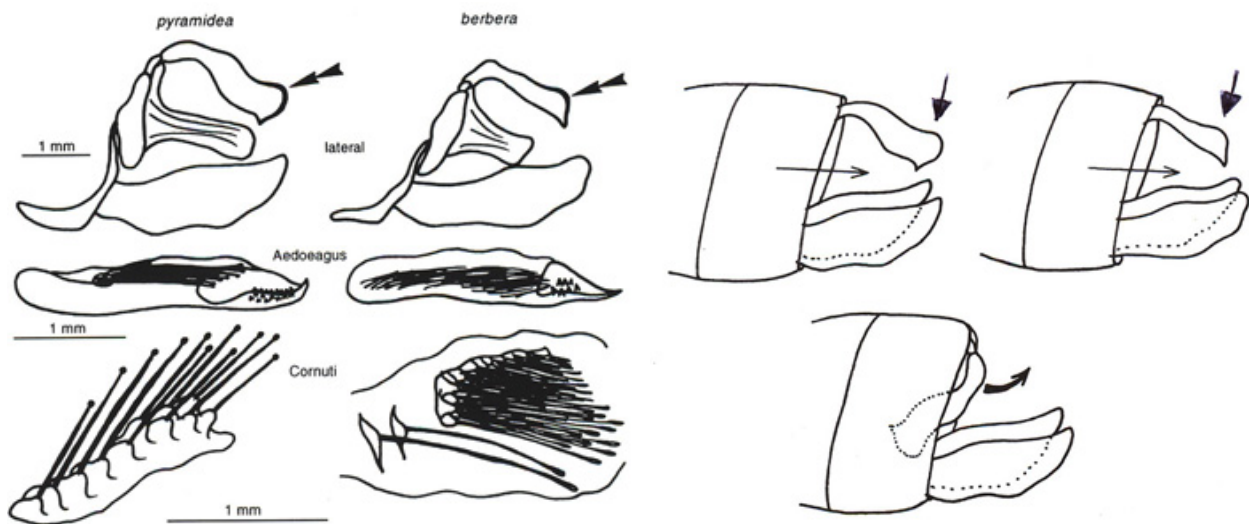
- A hímeknél (13. ábra): Egy csipesszel be kell nyúlni a még puha állat potrohának a végébe és az ivarszervet óvatosan kihúzni (de nem kiszakítani!). Az unkus (= az ivarszerv felső, hosszú tövise) végén látható lesz ez által az egyik legfontosabb megkülönböztetési jegy (ha az unkus esetleg mint egy bicska befelé van csapva, azt egy tüvel, vagy egy csipesszel először óvatosan ki kell egyenesíteni – 14. ábra). Az unkus vége a *pyramidea* esetében oldalról nézve hirtelen erősen felboltozódik, egy római harci sisakhoz hasonlóan, miközben a különben éles felső szegély az unkus vége előtt egy homlokszerűen lelapított, hosszukás felületet mutat. Ezzel szemben a *berbera* esetében az unkus vége oldalról nézve mint egy kalap egyenletesen felboltozott és keskenyen kihegyezve végződik, miközben a felső szegély az unkus hegyéig éles marad. Akinek jó szeme van, az mindezt akár még nagyító nélkül is egyértelműen felismerheti, mert e fajok unkusza valóban viszonylag nagy méretű. – Hogyha már kifeszített, tehát száraz lepkét akarunk megvizsgálni, akkor a potroh kálilúgos kezelése és az ivarszerv kiperarálása sajnos elkerülhetetlen, feltéve, hogy a potrohól nem látszik ki az unkus vége. Az esetleges kiperarálás után azonban az ivarszerven más fajtípusú bélyegek is láthatóvá válnak (különösen a valvák és a penisz töviséinél = cornuti).

- A nőstényeknél (15. ábra): Egy csipesszel be kell nyúlni a még puha állat potrohának a végébe, megfogni a tojócsövet és annyira kihúzni (nem kiszakítani!), hogy az ivarszerv első gyűrűje látható legyen. Ennek finom szőrzete a *pyramidea* esetében nem egyenletes, részben hosszabb, részben rövidebb, lazán össze-vissza elrendezett szőrökből áll. A *berbera* esetében a szőrzet sűrűbb és egyöntetűen csak egyenletesen rövidebb szőrök alkotják. Ezek a bélyegek már inkább csak egy nagyító alatt láthatók. Azonban ha a lepke már feszített, tehát száraz állapotban van, akkor a potroh vegyszeres kezelése és az ivarszerv kiperarálása elkerülhetetlen. Ebben az esetben az ivarszerveken más fajtípusú bélyegek is láthatóvá válnak (mindenek előtt a kis kitinlemez formája a burzából kifutó vezetéken = ductus bursae). Egyébként a potroh utolsó hasi lemeze (szternit) is különböző formájú a két faj nőstényénél (15. ábra, fent).

Végül még egy taxonómiai megjegyzés: Jóllehet FIBIGER és HACKER 2007-es publikációjában a „*svenssoni* FLETCHER, 1968” név a *berbera* szinonimjává lett nyilvánítva, az EMN esetében ezt a biztonságot kedvéért továbbra is a faj európai alfajnévének tekintjük.

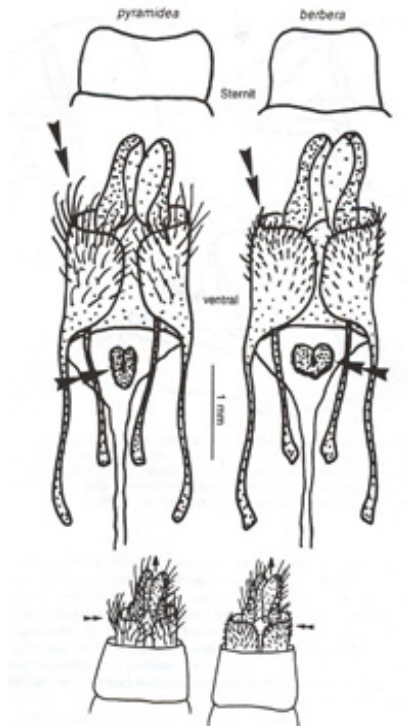

12. ábra: *Amphipyra pyramidea* (LINNAEUS, 1758) (balra) és *berbera svenssoni* FLETCHER, 1968 (jobbra) (Noctuidae), nőstények Középsvájcból (valamennyi az ivarszerv alapján határozva).

13. ábra: Ismertetőbélyegek az *Amphipyra pyramidea* és *berbera* hím ivarszervén (REZBANYAI-RESER után).

14. ábra: Ha az *Amphipyra pyramidea* (balra és lent) vagy a *berbera* (jobbra) unkusza a test belsejébe csapódott, a még puha állatoknál egy tű vagy egy csipesz segítségével óvatosan ki kell hajlítani (REZBANYAI-RESER után).

15. ábra: Ismertetőbélyegek az *Amphipyra pyramidea* és *berbera* nőstény ivarszervén (REZBANYAI-RESER után).

Kiválasztott irodalom: 1) FIBIGER, M. & HACKER, H. (2007): Amphipyridae - Xylenidae. - Noctuidae Europaeae, Volume 9. - Entomological Press, Soro, pp.410. - 2) REZBANYAI, L. (1978): Ein gutes äusseres Merkmal zur Trennung der Arten *Amphipyra pyramidea* L. und *A. berbera* RUNGS, sowie zwei neue Schweizer Fundorte der letztgenannten Art. - Mitt. Entomol. Ges. Basel, 28: 5. - 3) REZBANYAI-RESER, L. (1998): *Amphipyra berbera* *svenssoni* FLETCHER, 1968, und ihr Vorkommen in der Schweiz, nebst taxonomischen und systematischen Bemerkungen zur Art (Lepidoptera, Noctuidae). - Atalanta, 28 (3/4): 291-307.

B 10) Nr.9449 *Hoplodrina octogenaria* (Goeze, 1781) (Noctuidae)

- GB Wales, Caldy Island és Loveston, 2007.X.13. (1-1 példány), R. DOBBINS és Lesley CRAWLEY
Ennek a fajnak évente rendszerint csak egy generációja repül, mégpedig főleg a nyár első felében (június-július). A nyár második felében (augusztus-szeptember) azonban sokfelé megjelennek egyesével, vagy valamivel rendszeresebben, egy részleges 2. generáció képviselői is. Ezzel szemben októberi jelentések, mint most Nagy-Britanniából, meglehetősen szokatlanok.

B 11) Nr.9573 & 9577 *Agrochola nitida* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) & *pistacinoidea* (D'AUBUISSON, 1867) (Noctuidae)

Az *Agrochola nitida* fajról főleg genitálmorfológiai eltérések alapján leválasztotta DUFAY (1976) a délnyugateurópai populációkat „*dujardini*” néven mint önálló fajt. A délkeleteurópai populációk a „*nitida*” név alatt maradtak. Később kiderült, hogy ennek a „*dujardini*”-nek egy régebbi érvényes, tehát elsőbbséget élvező neve van, mégpedig „*pistacinoidea*” (D'AUBUISSON, 1876). - „REZBANYAI” (1983) azonban rámutatott arra, hogy Svájcban a „*dujardini*” (ma tehát „*pistacinoidea*”) mellett az „igazi” keleti *nitida* is előfordul. A kettő azonban földrajzi elkülönülést mutat, és a köztes területeken egyértelműen átmeneti formák lépnek fel. A taxon *nitida* Svájcban az Alpoktól északra repül, különben csak egyetlen egy dél alpesi völgyben az ország délkeleti sarkában (Graubünden: Val Müstair – ez tulajdonképpen Vintschgau ill. Dél-tirol svájci folytatása), a *pistacinoidea* ezzel szemben az összes többi svájci dél alpesi völgyben és Délnyugat-Svájcban (Wallis, Genf, Dél-Júra). A Bódeni tó (északkeleten) és a Dél-Júra (délnyugaton) területe között azonban olyan populációk élnek, melyekben különféle ivarszervi átmeneti alakok találhatóak. Ezért javaslatra került, hogy a „*dujardini*” (ma tehát „*pistacinoidea*”) taxont csak a *nitida* alfajának tekintjük. Ez azonban a szakirodalomban azóta REZBANYAI-RESER svájci faunisztikai publikációinak kivételével teljesen figyelmen kívül lett hagyva, és a két taxon továbbra is mindenütt mint önálló faj szerepel. KARSHOLT és RAZOWSKI 1996-os katalógusában érthetetlen okokból még csak nem is egymás mellett állnak (lásd fent a sorszámokat). REZBANYAI-RESER a *pistacinoidea*-t továbbra is csak a *nitida* egy alfajának tartja, de ennek a problémának a tisztázásához pl. keresztezési kísérletekre még mindenképpen szükség lenne. Az EMN eredményeinek során csak ebből az okból kifolyólag követjük K & R 1996-os katalógusát és nevezzük a *pistacinoidea*-t ideiglenesen önálló fajnak. - Feltételezve, hogy a határozás mindenütt helyes, a *nitida* a 4.EMN során Ausztriában (=Alsó-Ausztria és Észak-Tirol), Svájcban (=Észak-Svájc), Németországban, Horvátországban és Magyarországon került elő, a *pistacinoidea* ezzel szemben Svájcban (=Dél-Svájc), Spanyolországban, Franciaországban,

Olaszországban és a San Marinói Köztársaságban. Ezek a jelentések megfelelnek jelenlegi ismereteinknek a két taxon allopatrikus (földrajzilag elkülönült) elterjedéséről, és ismét nem szolgálnak bizonyítékkal egy esetleges szimpátrikus (együttes) előfordulásra, ami két önálló fajra jellemző lehetne.

Kiválasztott irodalom: REZBANYAI, L. (1983): *Agrochola dujardini* DUFAY 1976 bona species oder nur subspecies von *nitida* D. & SCH. 1775? Wissenswertes über die beiden Taxa sowie ihre Verbreitung in der Schweiz (Lep., Noctuidae). – *Nota lepid.*, 6: 137-174.

B 12) Nr.9649-9650 *Aporophila lutulenta* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER 1775) & *luenburgensis* (FREYER, 1848) (Noctuidae)

Ennek a taxonpárnak a képviselői a 4.EMN során a következő országokból kerültek jelentésre: Németország, Spanyolország, Franciaország, Nagy-Britannia, Horvátország, Magyarország, Olaszország, Szlovénia és San Marinói Köztársaság. – Régebben a *luenburgensis* taxon mint önálló faj, vagy mint a *lutulenta* egy alfaja lett számon tartva, amely csak Észak-Németországban fordul elő. E taxon imágója valóban valamivel másképp néz ki, mint a *lutulenta* Kelet-Európából. Újabbban, a két taxon genitáliája alapján kialakult vélemény szerint (RONKAY, YELA & HREBLAY 2001), a *luenburgensis* biztosan egy önálló faj lenne, és az eddigi *lutulenta* valamennyi nyugat-európai képviselője a *luenburgensis*-hez tartoznak. A RONKAY, YELA és HREBLAY 2001-es munkájában található, a két taxon valószínűleg csak elméleti, feltehető elterjedési térképe alapján a jelentések Magyarországról, Horvátországból és Szlovéniából a *lutulenta*-ra, ezzel szemben Németországból, Spanyolországból, Franciaországból, Nagy-Britanniából, Olaszországból és a San Marinói Köztársaságból a *luenburgensis*-re vonatkoznának. – Ez a taxonómia feltevés azonban még egyszer egy alapos felülvizsgálatra szorul, mégpedig nem csak az ivarszervi morfológia alapján. E taxonkör legtöbb nyugat-európai képviselője ugyanis a külalakja alapján egyáltalán nem úgy néz ki, mint a *luenburgensis*, hanem mint a *lutulenta*. És az imágó külalakjának is van valamiféle jelentősége, nem csak különösen kisméretű, és talán nem is minden esetben jelentkező ivarszervi eltéréseknek (lásd RONKAY, YELA & HREBLAY 2001). Ezért az EMN során ezt a taxonpárt egyelőre közös fajként kezeljük, „*lutulenta* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER 1775)“ néven.

Kiválasztott irodalom: RONKAY, L., YELA, J. L. & HREBLAY, M. (2001): Hadeninae II. - Noctuidae Europaeae, Volume 5. – Entomological Press, Soro, pp.452.

B 13) Nr.9684 *Allophyes alfaroi* AGENJO, 1951 (Noctuidae)

MAZEL 1991-es publikációjában arra utal, hogy az *A. alfaroi* (Ibériai félsziget) és az *A. oxyacanthae* (Európa többi része) között ivarszervi átmenetek lépnek fel és ezért valószínűleg egyazon fajhoz tartoznak. E két taxon valóban allopatrikus (földrajzilag elkülönült), ami inkább arra utalna, hogy alfajokról van itt szó. RONKAY, YELA és HREBLAY 2001-es publikációjában azonban az *alfaroi* faji státusza megerősítésre került. De itt minden bizonnyal egy még nem megnyugtatóan megoldott problémáról van szó, amelyben pl. keresztezési kísérletek segítségével további bizonyítékokra lenne szükség.

Kiválasztott irodalom: 1) MAZEL, R. (1991): Éléments pour une étude de la spéciation dans le genre *Allophyes* TAMS (Lepidoptera, Noctuidae). - *Nota lepid.*, 14 (3): 279-287. – 2) RONKAY, L., YELA, J. L. & HREBLAY, M. (2001): Hadeninae II. - Noctuidae Europaeae, Volume 5. – Entomological Press, Soro, pp.452.

B 14) Nr.10028-10029 *Mythimna sicula* (TREITSCHKE, 1835) & *sicula scirpi* (DUPONCHEL, 1836) (Noctuidae)

E két bizonytalan rendszertani helyzetű taxon ezúttal is jelente lett, mégpedig a *sicula* Spanyolországból, Olaszországból és Máltáról, a *scirpi* ezzel szemben Spanyolországból és Portugáliából. Figyelemre méltó, hogy itt biztosan a 3. generáció képviselőiről van szó. – E két taxon az irodalomban helyenként mint önálló faj szerepel, másutt mint a *sicula* két alfaja, vagy pedig (HACKER, RONKAY & HREBLAY 2002) csak mint a *sicula* két alfajalatti formája. A lent idézett publikáció (REZBANYAI-RESER 2008) ismételten amellet foglalt állást, hogy a *scirpi*-t nem szabadna se önálló fajnak, se pedig alfajalatti formának tekinteni, hanem a *sicula* egy alfajának, amellyel ma nagyobb területen összetalálkozik és alfaj-hibridpopulációkat alkot. Az imágó külalakja alapján számtalan nyilvánvaló átmeneti alak szól az ellen, hogy a *scirpi* egy önálló faj lenne, és saját elterjedési területek, ahol a *scirpi* mellett *sicula* nem fordul elő, arra utalnak, hogy nem lehet őket egyszerűen mint alfajalatti formákat besorolni (egy fontos helyesbítést REZBANYAI-RESER 2008-as publikációjához, ami a *sicula* tévesen jelentett svájci, Wallis-i előfordulását illeti, lásd lejjebb: „Helyesbítések a korábban jelentett EMN-adatokhoz”). – Azonban ismételten muszáj itt rámutatnunk arra, hogy a *sicula* és a *scirpi* közötti morfológiai különbségek jelenléte vagy hiánya, mindegy hogy melyik fejlődési alaknál, a genetikai összefüggésekből kiszakítva semmiféle taxonómiai döntés alapjául nem szolgálhatnak. Talán még egy DNA-analízis se, hanem elsősorban egyazon nőtényektől származó lehetőleg nagyszámú utódok morfológiai analízise, és különösen keresztezési kísérletek hozhatnának megnyugtató választ ezekre a kérdésekre (vagy ha lehetséges, akkor ezek DNA-analízissel párosulva).

Kiválasztott irodalom: 1) HACKER, H., RONKAY, L. & HREBLAY, M. (2002): Noctuidae Europaeae. Vol. 4. Hadeninae I. – Entomol. Press, DK-Soro. – 2) REZBANYAI-RESER, L. (2008): Stellungnahme zum taxonomischen Status von *Mythimna sicula* (TREITSCHKE, 1835) und *Mythimna sicula scirpi* (DUPONCHEL, 1836) bona ssp., stat. rev. (Lepidoptera: Noctuidae). – In „REZBANYAI-RESER, L. & KÁDÁR, M. (2008): 3. Europäische Nachtfaltermächte („3rd European Moth Nights“), 13.-15.VIII.2004, eine wissenschaftliche Auswertung (Lepidoptera, Macrolepidoptera). – *Atalanta*, 39 (1-4): 173-224 + 424-428., sowie im Internet: <http://euromothnights.uw.hu>.

B 15) Nr.10038 *Orthosia gothica* (LINNAEUS, 1758) (Noctuidae)

- IE Wicklow, Cronykeery, 2007.X.15., Angus TYNER

Figyelemre méltó a jelentés ennek a normális körülmények között tavasszal repülő fajnak egy példányáról Írországból. Mi személyesen nem tudtuk e jelentés hitelességét ellenőrizni, azonban lehetetlennek ez az adat nem nevezhető, mert már több *Orthosia*-faj esetében előkerültek korán kikelt őszi imágók (lásd lent az *O.cerasi*-t is).

B 16) Nr.10044 *Orthosia cerasi* (FABRICIUS, 1775) (Noctuidae)

- GB Cornwall, Trethowel, St.Austell, 2007.X.12. és 13. (1-1 pld.), Roger & Ann FLEET

Az *O.gothica*-hoz hasonlóan erről a szintén tavasszal repülő fajról is beérkezett két jelentés, mégpedig Nagy-Britanniából. Utólagos kérdésünkre az adat helyessége nyomatékos megerősítésre került.

B 17) Nr.10092 *Diarsia brunnea* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) (Noctuidae)

- CH, Ticino, Brusino-Arsizio, Camana, 2007.X.11., Heinrich VICENTINI (fotó, det. REZBANYAI-RESER)

Jóllehet ez a főleg a nyár első felében repülő faj néha a nyár végén is megjelenhet (egy nagyon gyenge 2. generáció képviselői), októberi adatok, mint most Dél-Svájcból, nagyon szokatlanok. A bemutatott fotó egyértelműen egy *D.brunnea* példányt ábrázol.

B 18) Nr.10102-10103 *Noctua janthina* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) & *janthe* (BORKHAUSEN, 1792) (Noctuidae)

A 2. és a 3.EMN eredményeinek kiértékelésében nyomatékkal rámutattunk arra, hogy az EMN keretében ezt a két taxont egyelőre egy közös fajhoz tartozónak tekintjük és ezért a „*janthina*” név alá soroljuk. Ezen azóta se változott semmi. A legfontosabb okai ennek a következők:

– A két taxon az imágó külalakja tekintetében sokféle nyilvánvaló átmeneti alakokat (hibrideket?) mutat fel, melyeket egyértelműen se a *janthina*-hoz, se a *janthe*-hoz nem lehet besorolni. A határozások ill. a jelentések tehát semmiképp se lehetnek minden esetben teljesen helytállóak.

– Ha „*janthina*” jelentéseket kapunk, sose lehetünk biztosak abban, hogy az adatközlő ez alatt valóban a *janthina*-t érti, vagy a *janthe*-t esetleg figyelmen kívül hagyta ill. ezt a taxont egyáltalán nem is ismeri.

– Úgy REZBANYAI-RESER, mint német lepkészek (PLONTKE et al. 2005) megállapították, hogy *janthe*-nőstények utódjai között tipikus *janthe*-k mellett egyértelmű *janthina*-k, valamint különböző átmeneti alakok fellépnek. Ezért feltehető, hogy a *janthina* és a *janthe* eredetileg az egyazon *janthina* faj két egymástól földrajzilag elkülönült alfaja volt, melyek a jégkorszak után nagy területen összetalálkoztak és jelenleg sokféle alfaj-hibridpopulációkat alkotnak. Ezekben a populációkban azután úgy a *janthina*, mint a *janthe* és ezek átmeneti alakjai, mint „alfajalatti formák” jelentkeznek.

– Publikációkban és személyes levelezések során már többször jelentve lett, hogy egyes területeken csak a *janthina*-t, vagy csak a *janthe*-t találták. Ezt a megállapítást azután ismételten bizonyítékul használják fel arra, hogy a két taxon mégis csak két önálló fajt képvisel. Ez azonban egy téves értékelés. Egyrészt ez a jelenség inkább egyazon faj két alfajára jellemző, másrészt egy taxon hiánya egy bizonyos területen sose lehet teljesen biztos, mert ez nem bizonyítható, csak feltehető.

– Azonban változatlanul továbbra is rá kell mutatnunk arra, hogy ezeknek a problémáknak a biztos tisztázásához keresztezési kísérletekre lenne szükség.

Kiválasztott irodalom: PLONTKE, R., FRIEDRICH, E., GRAJETZKI, K., HÜNEFELD, F., MÜLLER, R. & HEINICKE, W. (2005): Zweifel an der Artberechtigung von *Noctua janthe* (BORKHAUSEN, 1792) und *Noctua tertia* (v. MENTZER, MOBERG & FIBIGER, 1991) im Komplex „*janthina*“ (Lep., Noctuidae). - Entomologische Nachrichten und Berichte, Dresden, 49 (1): 33-38.

B 19) Nr.10201 *Xestia triangulum* (HUFNAGEL, 1766) (Noctuidae)

- GB Wales, Manorbier Newton, 2007.X.11., valamint Somerton, 2007.X.11. és 14., Ron ELLIOT

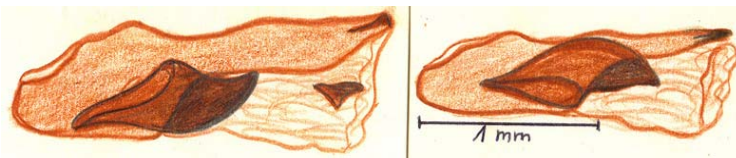
Figyelemrem méltó a jelentése ennek a normális körülmények között nyáron repülő faj három példányának Nagy-Britanniából. Utólagos kérdésünkre az adat helyessége nyomatékos megerősítésre került. Nyilvánvalóan a *X.triangulum* rendkívüli 2. generációjáról van itt szó.

B 20) Nr.10207.02 *Xestia castanea neglecta* (HÜBNER, 1803) (Noctuidae)

A *Xestia castanea* (ESPER, 1798) (vörösesbarna) és a *neglecta* (HÜBNER, 1803) (sárgásszürke) taxonok esete valószínűleg hasonló, mint a *Mythimna sicula* és *scirpi* problémája (lásd fent). A *neglecta* nem tekinthető se önálló fajnak, se egyszerűen csak egy alfajalatti formának, mert egyrészt egyes területeken a *castanea* felé átmeneti alakok lépnek fel, másrészt azonban önálló elterjedési területeket mutat fel. Ez okból az EMN esetében a *neglecta*-t a *castanea* alfajának tekintjük, és megpróbáljuk minden esetben kideríteni, hogy a jelenett „*Xestia castanea*” alatt az „igazi” *castanea*, vagy a *neglecta* értendő. – A 4.EMN során a „*Xestia castanea*” hét országból lett jelentve, és állítólag minden esetben a *neglecta*-ról volt szó.

B 21) Nr.10493.01-10493.02 *Eilema caniola* (HÜBNER, 1808) & *caniola torstenii* MENTZER 1980 (Arctiidae)

Az *Eilema torstenii* (típuslelőhelye Majorka, Baleári szigetek, Spanyolország) elsősorban a hím ivarszervekben található különbségek alapján lett mint önálló faj, mint sziget-endemizmus, a *caniola*-tól elkülönítve (17. ábra). Később azonban kiderült, hogy Majorkán az „igazi” *caniola* nyilvánvalóan nem fordul elő, tehát nem mutat szimpátriát a *torstenii*-vel. Ennek ellenére a *torstenii* egy nagyobb sorozatának iverszervi vizsgálata során a *caniola* irányában különféle átmeneti formák is jelentkeztek. Ezért javaslatra került, hogy a *torstenii*-t csak a *caniola* egy alfajának tekintsük. Ez a javaslat azután DE FREINA és WITT 1987-es munkájában minden további vita nélkül átvételre került. Mert ez ellen a taxonómiai döntés ellen azóta se történt senki részéről fellebbezés, továbbra is e mellett maradunk. Ehhez azonban feltétlenül nyomtatékkal meg kell jegyeznünk, hogy az erre a döntésre rendelkezésre álló bizonyítékok, mint sok hasonló esetben, elsősorban csak következtetéseken alapulnak. Egy biztos taxonómiai döntéshez legalábbis kereszteszési kísérletekre lenne szükség. Csak egy sikeres kereszteszés lehetne egyértelmű bizonyíték arra, hogy a *torstenii* és a *caniola* valóban egyazon fajhoz tartoznak. – A 4.EMN során több „*caniola*”-jelentést kaptunk a Baleári szigetekről, mégpedig úgy Majorkáról, mint Ibizáról. Jóllehet ezek a lepkék tudomásunk szerint nem kerültek ivarszervi vizsgálatra, őket láthatatlanban és elvileg, legalább is ideiglenesen, „*caniola torstenii*” néven vettük fel a 10493.02 sorszám alatt.

16. ábra: *Eilema caniola* (HÜBNER, 1808) (balra) és *caniola torstenii* MENTZER 1980 (jobbra, határozottan kisebb) (Arctiidae) Délsvájcból illetve Majorkáról (Spanyolország).

17. ábra: Különbségek a hím genitáliákban (aedeagus). Az *Eilema caniola* (HÜBNER, 1808) (balra), mindig egy nagy és egy kis tövissel (cornutus), és a *caniola torstenii* MENTZER 1980 (jobbra), szabály szerint csak egyetlen egy, nagy tövissel, bár alkalmanként mégis előfordulhat itt is egy egészen apró második (REZBANYAI-RESER után).

Kiválasztott irodalom: 1) DE FREINA, J. J. & WITT, T.J. (1987): Die Bombyces und Sphinges der Westpalaearktis, Band 1 – Verl. Forschung und Wissenschaft, München, pp.708 + 46 Taf. – 2) MENTZER, E. VON (1980): *Eilema torstenii* n. sp. and *E. iberica* n. sp. from Spain, with notes on *E. pseudocomplana* (DANIEL). – Ent. Scand., 11: 9-16. – 3) REZBANYAI, L. (1981): Neue Kenntnisse über die vor kurzem erkannte endemische Flechtenbär-Art von Mallorca, *Eilema torstenii* V.MENTZER 1980, Lep., Arctiidae. - Entomol. Ztschr. (Frankf.), 91: 129-138. – 4) REZBANYAI-RESER, L. (1991): Zwölf Tage Lichtfallenfang in Calas de Mallorca (Mallorca: Balearen, Spanien), Ende September 1980 (Macrolepidoptera). - Entomol. Ztschr. (Frankf./Essen), 101 (10): 173-192.

HELYESBÍTÉSEK A KORÁBBAN JELENTETT EMN-ADATOKHOZ

Az ilyen vizsgálatok esetében, mint az EMN, és ilyen adattömegek esetében, előre várhatóan mindig újra előfordulhat, hogy némelyik jelentett, vagy esetleg már publikált adatról utólag kiderül: helytelen határozás, vagy más fajtájú tévedés volt. Az ilyen helyesbítések részben valószínűleg sose érik el az EMN-központot, de a jelentett hibákat is alig lehet utólag hatásosan kiküszöbölni. A már publikált táblázatokon, vagy fajszámon tulajdonképpen nem szabad többé változtatni, még akkor se, hogyha ezeket az Internetben mindig újra „aktualizálni” lehetne.

Ennek ellenére szeretnénk megpróbálni, hogy a hozzánk beérkezett hibajelentéseket legalábbis röviden közlégyük, és hogy durva hibákra mindig különösen felhívjuk a figyelmet. Tehát arra kérünk minden résztvevőt, hogy az általuk jelentett adatok között esetleg **utólag felfedezett jelentősebb hibákat az EMN-központ tudomására hozzák.**

Utólag jelentett újabb, annak idején elfelejtett adatokat azonban nem vehetünk semmi esetre se figyelembe.

A 3.EMN (2006) kiértékeléséhez és táblázataihoz a következő helyesbítéseket kell közölnünk:

- 1) *Charissa ambiguata* DUP., IT Sicilia, Catania, Taormina, 2006.IV.30.-V.1., leg. TÄCHTINEN Marko = helyesen *Charissa onustaria* H.SCH. (az ivarszerv alapján határozta és a korábbi határozást helyesbítette FLAMIGNI Claudio, 2008). – A *Ch.ambiguata* természetesen nem fordul elő Szicíliában.

- 2) *Eupithecia venosata* F., IT Sicilia, Catania, Taormina, 2006.IV.30.-V.1., leg. TÄCHTINEN Marko = helyesen *Eupithecia schiefereri* BOCH. (az ivarszerv alapján határozta és a korábbi határozást helyesbítette FLAMIGNI Claudio, 2008). – A lepke a 3.EMN kiértékelésének 20. ábráján látható. – Tehát kiderült, hogy ez a korábban a fotó alapján először *venosata*-nak tartott törpearaszoló ezzel a korai dátummal még Szicíliában is a *schiefereri* fajhoz tartozik. Ugyanis mint ahogy arra a 3.EMN kiértékelésében rámutattunk, a két faj közül ilyen korán talán csak a *schiefereri* repül. Így a 3.EMN alkalmából végül is az Andalúziában (Casares) csak „megfigyelt” egyetlen „*venosata*” marad még kérdéses, mert ebben az esetben egy ivarszervi ellenőrző vizsgálat sajnos már nem lehetséges.
- 3) Már fent rámutattunk egy további meglehetősen durva és zavaró, egyszerű elnézésből adódó hibasorozatra, ami Litvániát és Lettországot illeti. Erről azonban itt még egyszer, külön szeretnénk megemlékezni és AKMENTIŃŠ Guntis kollégától (Lettország) bocsánatot kérni. A hiba okozója a két ország kissé hasonló rövidítése volt (LT = Litvánia és LV = Lettország).
- a) A 2.EMN „mérlege”: A szövegben a két ország úgy a résztvevőkről, mint a lelőhelyekről szóló fejezetben fel lett cserélve. Az 1a, 1b, 1c, 2b, 3. és a 4.táblázatban helyesen áll „LV” (Lettország), ezzel szemben a 2.táblázatban „LV” helyett tévesen „LT” (Litvánia) szerepel. A három térkép azonban ismét hibátlan.
- b) A 3.EMN „kiértékelése”: A szövegben a két ország úgy a résztvevőkről, mint a lelőhelyekről szóló fejezetben itt is fel lett cserélve. Az 1a, 1b és a 4. táblázatban helyesen áll „LV” (Lettország), ezzel szemben az 1c, 2a, 2b és a 3. táblázatban tévesen „LT” (Litvánia). A legrosszabb azonban, hogy ennek következtében a három térképen is Lettország helyett Litvánia lett beszínezve.
- Ezeket a hibákat az EMN Internetoldalán ki fogjuk javítani, de a már kinyomtatott példányoknál és az *Atalanta*” folyóiratban 2008-ban megjelent németnyelvű publikációban ezek sajnos továbbra is megmaradnak.
- 4) Egy másik megtévesztő elírás áll a 3.EMN kiértékelésében a *Mythimna sicula/scirpi* taxonokról szóló fejezetben: „A *sicula* esetében különösen a svájci Wallis-ban fordulnak elő besötétedett formák, mégpedig túlnyomó többségben”. Wallis esetében itt valójában a *scirpi*-ről van szó, nem pedig a Svájcban eddig még nem kimutatott *sicula*-ról! Ezt a hibát az EMN Internetoldalán ki fogjuk javítani, de a már kinyomtatott példányoknál és az *Atalanta*” folyóiratban 2008-ban megjelent németnyelvű publikációban ez sajnos továbbra is megmarad.

„EMN“ ÉS AZ ÉJJELI-LEPKÉ VÉDELEM

Ezzel a rendezvénnyel a figyelmet szélesebb körben is mindig újra és újra az éjszakai lepkékre szeretnénk irányítani. A nyilvánosságnak meg akarjuk mutatni, hogy ilyen élőlények is léteznek és hogy ezek milyen hatalmas tömegben veszik ki részüket a természet rendszeréből. Ezúttal is több EMN-résztvevőt elkísértek a lámpázáshoz laikusok, akik szerettek volna valamit megtudni az éjszakai lepkékről és azok világáról. Ezt a lehetőséget a jövőben még jobban ki kellene használni és ha ez sikerül, akkor az esetről az EMN-központnak mindig egy konkrét jelentést kellene kapnia.

Ami az ehhez a témához tartozó legfontosabb megjegyzéseket és javaslatokat az éjszakai lepkék védelmével kapcsolatban illeti, hivatkozunk itt az 1.EMN 2004 „tudományos mérlegében” írottakra.

A 4.EMN alkalmából tudomásunk szerint főleg a következő országokban szerveztek kisebb-nagyobb összejöveteleket lepkészek és érdeklődők részvételével: Finnország, Németország, Franciaország, Nagy-Britannia, San Marino, Svájc, Szlovénia, Spanyolország (különösen Katalónia), Málta, Románia és Magyarország. Néhány helyen újságcikkek is megjelentek az EMN-ről és a rádióban vagy a TV-ben is hírt adtak róla. Mindez bizonyosan ismét egyszer hozzájárult ahhoz, hogy a lakosság megértése és rokonszenve az éjszakai lepkék és ennek alapján az egész természet irányában megerősödjön.

TERVEK AZ „EMN“ JÖVŐJÉVEL KAPCSOLATBAN

Továbbra is tervbe van véve, hogy az EMN évente egyszer, különféle időpontokban megrendezésre kerüljön. A következő 4 rendezvény tervezett időpontjai (kérjük, hogy minden érdeklődő már most jegezze be a naptárjába!):

5.EMN	6.EMN	7.EMN	8.EMN	9.EMN
2008.VII.24.-28.	2009.V.21.-25.	2010.IX.9.-13.	2011.VIII.25.-28	2012.V.31.-VI.4.

Ebben mindenekelőtt a következő megfontolások lettek figyelembe véve:

- 1) a lámpázáshoz alkalmas holdfázis,
- 2) hétvégi dátumok (csütörtök-péntek-szombat-vasárnap-hétfő),
- 3) erősen különböző éjszakai lepke-együtteseket felmutató időszakok, hogy egyrészt bizonyos változatosságot érzünk el, másrészt a program összefoglalóját („EMN-Checklist”) hatékonyabban kibővíthessük.

Miután ez a kiértékelés csak 2009 tavaszán lett lezárva, az ötödik EMN-rendezvényt (2008.VII.24.-28.) időközben már nagy sikerrel magunk mögött hagytuk.

ÉJJELI-LEPKE GYŰJTŐK! – HOL VAGYTOK? – (NEGYEDSZER!)

Jóllehet a 4.EMN alkalmából olyan magas volt a résztvevők száma mit az EMN során eddig még soha (549), változatlanul érvényben kell tartanunk ezt a provokatív kérdést. Egyrészt ugyanis kicsit csalóka ez a magas szám, mert sok résztvevőt nem lehet a „valódi” lepkészek közé sorolni (bár a „valódi” lepkészek aránya a résztvevők között az eddigi négy rendezvény során fokozatosan emelkedett). Másrészt biztosak lehetünk benne, hogy Európa sok éjjeli-lepke kutatója az EMN-ről esetleg még soha nem is hallott, vagy valami más, nem mindig érthető okokból maradt eddig távol.

Változatlanul hivatkozni szeretnénk itt tehát azokra a megjegyzésekre, melyeket az 1.EMN „tudományos mérlegének” megfelelő fejezetében tettünk és reméljük, hogy a „valódi” lepkészek száma az EMN-résztvevők között a jövőben még magasabb lesz. Ezen a téren különösen olyan országok, vagy országrészek lepkészei érezzék magukat találva, ahonnan eddig egyetlen egy résztvevőt se regisztrálhattunk, vagy csak nagyon keveset.

Minél magasabb a résztvevők és a jelentett adatok száma, annál több munka vár az EMN-központra és annál fáradtságosabb a kiértékelés végrehajtása. De csak sok résztvevő, lelőhely és jelentett adat következtében lehet ez az évente csak egyszer keresztülvitt összeurópai rendezvény valóban érdekes, izgalmas és hasznos.

FELHIVÁS

Arra kérünk minden európai éjjeli-lepke kutatót, gyűjtőt és specialistát, akik ezeket a sorokat olvassák, hogy:

- 1) vegyenek aktívan részt a tervezett rendezvényeken,
- 2) az adatokat lehetőleg a megadott táblázatba vezessék be és pedig hiánytalanul,
- 3) az általuk ismert kollégákat időben tájékoztassák az EMN-ről, és hogy
- 4) megkíséreljenek más kollégákat is meggyőzni a rendezvényen való részvétel fontosságáról.

A LEGFONTOSABB CÍMEK

Itt következnek az „Európai Lepkék Éjszakái” két központjának legfontosabb címei, ahol a legkülönbözőbb információk találhatóak, vagy megrendelhetőek:

„European Moth Nights / Europäische Nachtfalternächte“

<http://euromothnights.uw.hu>

„Szalkay József Magyar Lepkészetű Egyesület“

<http://lepidoptera.fw.hu>

RÉZBÁNYAI László (RESER Ladislaus)

Natur-Museum Luzern, Kasernenplatz 6, CH-6003 Luzern (Schweiz)

ladislaus.reser@lu.ch

http://www.geocities.com/reser_entomologie

KÁDÁR Mihály

(ezeket a címeket kérjük, hogy a jövőben csak a magyar résztvevők használják!)

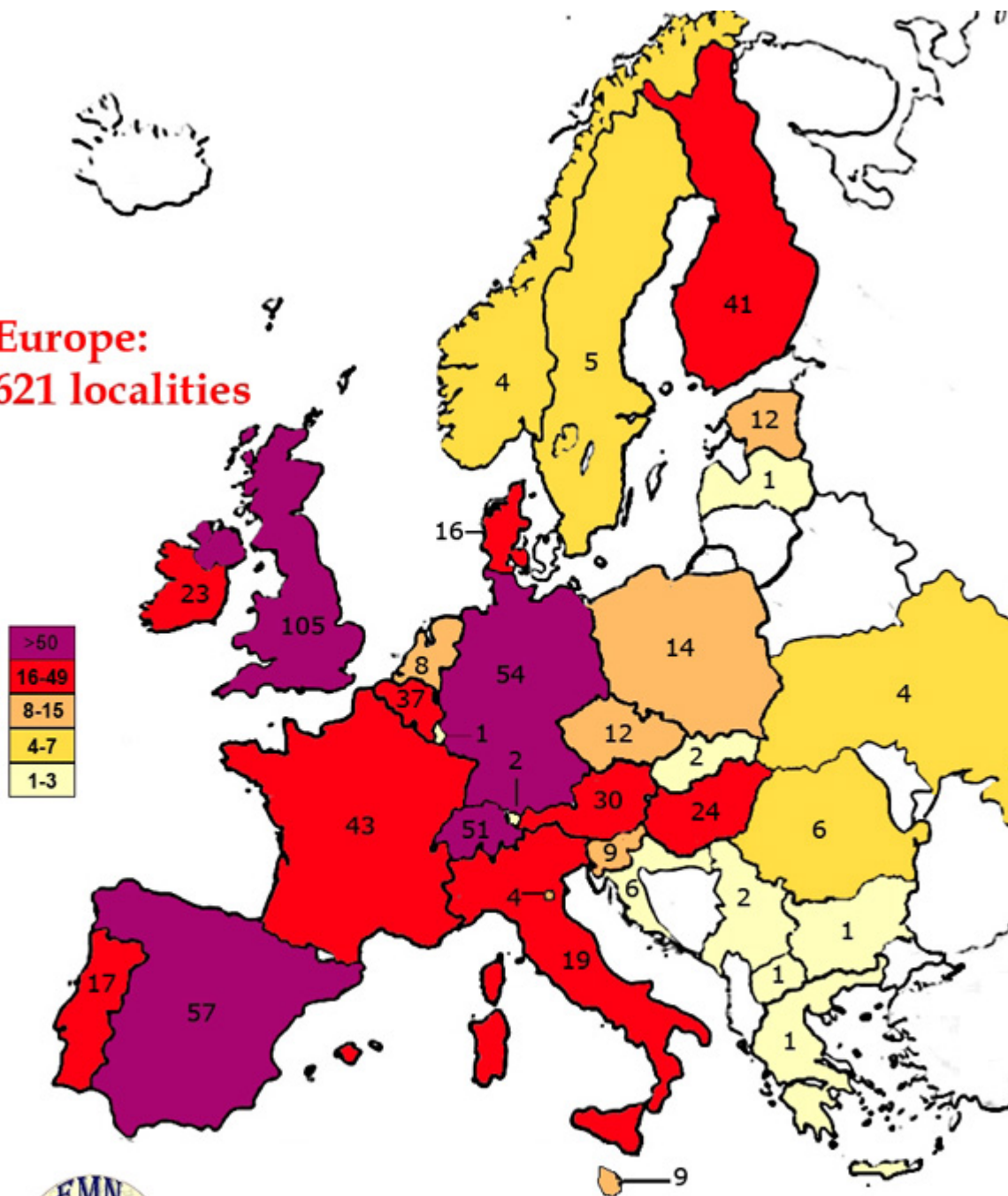
Zoványi J. u. 19/B/9, H-4033 Debrecen

inachis@t-online.hu

2. térkép: Az „4. Európai Lepkék Éjszakái 2007” alkalmából jelentett lelőhelyek száma az egyes országok szerint.

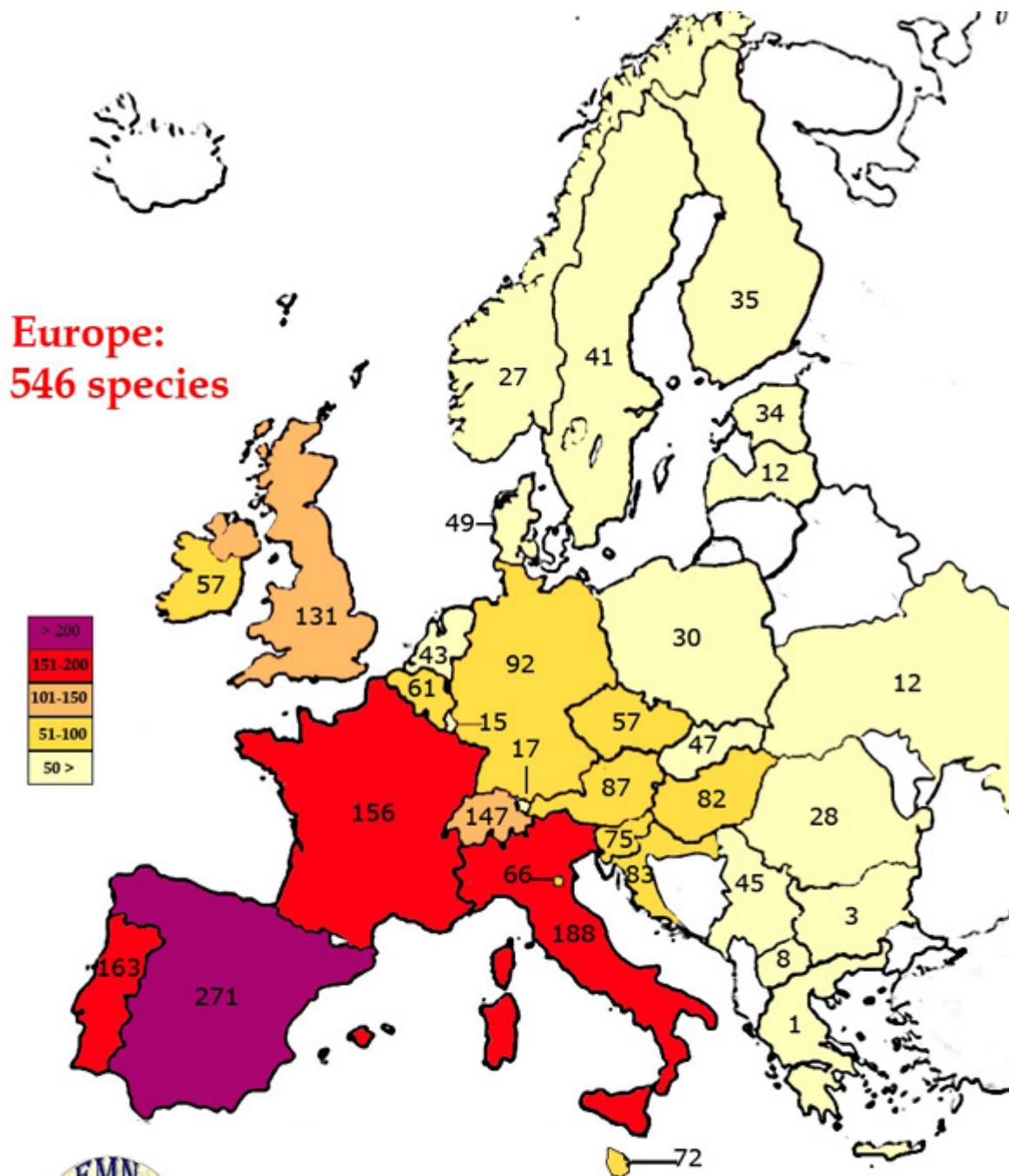
Europe:
621 localities

4. European Moth Nights 11-15. X. 2007.

Map 2. Number of localities

3. térkép: Az „4. Európai Lepkék Éjszakái 2007” alkalmából jelentett Macrolepidoptera-fajok száma az egyes országok szerint.

4. European Moth Nights 11-15. X. 2007.

Map 3. Number of species